

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Херсонський навчально-науковий інститут

Кафедра економіки

«Допущений до захисту»

В.о. завідувача кафедри

 Руснак А.В.

«08» червня 2025 р.

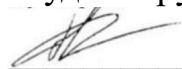
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: Управління інвестиційними ресурсами аграрних суб'єктів
господарювання

Виконав:

студент групи 4417

 Гончаренко Д.В.

(підпис)

Керівник роботи:

в.о. завідувача кафедри економіки,

д.е.н., професор

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

 Руснак А.В.

(підпис)

Херсон–2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Херсонський навчально-науковий інститут

Кафедра Економіки

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Ревенко Н.Г.

(підпис)

«12» березня 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту

Гончаренку Дмитру Володимировичу

(Прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи Управління інвестиційними ресурсами аграрних суб'єктів господарювання

Керівник роботи Руснак Алла Валентинівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені розпорядженням директора ХННІ НУК від «12» березня 2025 р. № 7

2. Термін подання роботи: 7 червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи Первинна, фінансова і статистична звітність підприємства; інформація Державної служби статистики України, Закони України, постанови Кабінету міністрів України

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методичні аспекти організації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

2. Організація інвестиційної діяльності у Фермерському господарстві «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області.

3. Удосконалення організації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) 1. Підходи до визначення категорії «інвестиції». 2. Характеристика категорії «інвестиції». 3. Напрями інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. 4. Види інвестицій суб'єктів господарювання. 5. Основні економічні показники діяльності підприємства. 6. Порівняльний аналітичний аґригований баланс підприємства. 7. Загальна оцінка стану майна господарства. 8. Аналіз коефіцієнтів ліквідності господарства. 9. Капітальні інвестиції підприємства. 10. Довгострокові фінансові інвестиції господарства. 11. Напрями удосконалення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Руснак А.В., в.о. завідувача кафедри економіки		
2	Руснак А.В., в.о. завідувача кафедри економіки		
3	Руснак А.В., в.о. завідувача кафедри економіки		

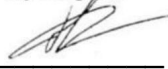
7. Дата видачі завдання

«27» січня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування актуальності і мети роботи	до 20.03.2025 р.	виконано
2.	Опрацювання нормативно-законодавчої бази, аналіз літературних джерел	до 04.04.2025 р.	виконано
3.	Збір, обробка і узагальнення статистичних даних і даних річних фінансових звітів	до 18.04.2025 р.	виконано
4.	Оцінка ефективності діяльності підприємства та розробка пропозицій з удосконалення	до 09.05.2025 р.	виконано
5.	Обґрунтування висновків	до 21.0.2025 р.	виконано
6.	Оформлення роботи та подання на кафедру	до 07.06.2025 р.	виконано

Здобувач

 (підпис)
Гончаренко Д.В.

(ПІБ)

Керівник роботи

 (підпис)
Руснак А.В.

(ПІБ)

АНОТАЦІЯ

Гончаренко Д.В. Управління інвестиційними ресурсами аграрних суб'єктів господарювання. – Херсонський навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025. – Рукопис.

У роботі розвинуто теоретичні положення щодо сутності і складових категорій «інвестиції», «інвестиційна діяльність». Досліджено організаційні засади інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Узагальнено методичні засади та методичний інструментарій інвестиційної діяльності. Оцінено фінансові та економічні умови діяльності досліджуваного фермерського господарства. Досліджено практичні аспекти організації інвестиційної діяльності у фермерському господарстві. Запропоновано напрями покращення інвестиційної діяльності та удосконалено організацію контролю інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Визначено ефективність інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, управління, суб'єкт господарювання, сільськогосподарське виробництво.

SUMMARY

Goncharenko D.V. Management of investment resources of agricultural business entities. – Kherson Educational and Scientific Institute of the Admiral Makarov National Shipbuilding University, 2025. – Manuscript.

Theoretical provisions on the nature and constituent categories of "investment", "investment activity" are developed in the work. Organizational principles of investment activity of economic entities are investigated. Methodical foundations and methodological tools of investment activity are summarized. The financial and economic conditions of activity of the studied farm were evaluated. Practical aspects of organization of investment activity in a farm are investigated. The directions of improvement of investment activity are offered and the organization of control of investment activity of economic entities is improved. The efficiency of information support of investment activity is determined.

Keywords: investments, investment activity, management, economic entity, agricultural production.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ....	8
1.1. Сутність категорій «інвестиції» і «інвестиційна діяльність».....	8
1.2. Організаційні засади інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.....	19
1.3. Методичні засади та методичний інструментарій інвестиційної діяльності	28
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «АГРОХОЛДИНГ 2007» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	44
2.1. Фінансові та економічні умови діяльності фермерського господарства	44
2.2. Організація інвестиційної діяльності у фермерському господарстві..	64
2.3. Організація внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності у фермерському господарстві.....	74
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	85
3.1. Напрями покращення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.....	85
3.2. Удосконалення організації контролю інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.....	89
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

У сучасних умовах значення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки суттєво зросло, що зумовлено зростанням кількості власників і користувачів земельних ділянок. Ці учасники ринку потребують актуальної інформації щодо ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, інвестиційної стратегії, ринкової ситуації у сфері агропродукції, а також забезпечення ресурсами та засобами аграрного виробництва. За таких обставин виникає необхідність впровадження сучасних підходів до управління інвестиційними ресурсами підприємств.

Теоретичні та методичні засади регулювання аграрного сектора економіки знайшла відображення у працях провідних учених, таких, як В. Андрійчук, П. Гайдуцький, С. Кваша, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Саблук та ін. Проблемам інвестування присвятили свої праці І. Бланк, Л. Борщ, І. Мойсеєнко, В. Федоренко та інші вчені.

Проте доцільно детальніше розглянути підходи до вирішення питань управління інвестиційними ресурсами суб'єктів господарювання, що й зумовило вибір теми дослідження, визначило його мету та основні завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо управління інвестиційними ресурсами суб'єктів господарювання.

Мета роботи зумовила постановку й розв'язання відповідних завдань:

- розвинути теоретичні положення щодо сутності і складових категорій «інвестиції» та «інвестиційна діяльність»;
- дослідити організаційні засади інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання;
- узагальнити методичні засади та методичний інструментарій інвестиційної діяльності;
- оцінити фінансові та економічні умови діяльності досліджуваного фермерського господарства;
- дослідити практичні аспекти організації інвестиційної діяльності у фермерському господарстві;
- надати загальну характеристику організації

внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності у фермерському господарстві;

- запропонувати напрями покращення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання;
- удосконалити організацію контролю інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання;
- визначити ефективність інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є процес управління інвестиційними ресурсами Фермерського господарства «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади управління інвестиційними ресурсами суб'єктів господарювання.

Досягнення поставленої мети базувалося на використанні діалектичного методу пізнання соціально-економічних процесів і явищ та системного підходу, який став теоретичною та методичною основою їх вивчення; комплексного підходу до аналізу нормативно-правових; концепцій, рекомендацій, пропозицій та інших напрацювань наукових колективів, вітчизняних і зарубіжних учених з питань інвестиційної діяльності.

При проведенні дослідження застосовувалися як загальнонаукові, так і конкретно-економічні методи, зокрема: монографічний метод; методи системного, ситуаційного й експертного аналізу; абстрактно-логічний метод; економіко-статистичні методи та інші методи.

Інформаційною базою роботи слугували Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, дані Міністерства аграрної політики та продовольства України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, результати власних досліджень і обстежень.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 109 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 16 таблиць, 18 рисунків та 3 додатків. Список використаних джерел налічує 89 найменувань.

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

1.1. Сутність категорій «інвестиції» і «інвестиційна діяльність»

У теперішніх умовах особливу актуальність у сфері агропромислового виробництва набуває проблема забезпечення вітчизняних суб'єктів господарювання інвестиційними ресурсами.

Слід зазначити, що у вітчизняній науковій літературі, під інвестиціями розуміють вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу. Джерелом приросту капіталу, основним мотивом інвестування є одержуваний прибуток. Обидва процеси – вкладання капіталу і одержання прибутку – відбуваються в певному поточному часі, а саме: можна поступово вкладати капітал, а потім одержати прибуток; паралельно вкладати капітал й одержувати прибуток; вкладати капітал з інтервалами, а через деякий час одержати прибуток [10].

В контексті характеристики категорії «інвестиції» варто зазначити, що як економічна категорія «інвестиції» ввійшли у вітчизняну літературу і практику у 90-х роках ХХ століття, коли розпочалася ринкова трансформація суспільства. З розвитком в Україні ринкової системи господарювання з'ясуванню економічної сутності інвестицій надавалося все більше уваги, проте наукова думка й досі не дала універсального визначення інвестицій, яке б відповідало потребам теорії і практики господарювання. Це зумовлено, в значній мірі, великим смисловим діапазоном цієї багатогранної економічної категорії.

Вчені розглядають дві версії погодження терміну «інвестиція». Одна група авторів вважає, що цей термін походить від латинського слова «investio», що означає «одягати»; інша – від латинського «invest», тобто вкладати [34]. Сьогодні інвестиції – це вкладення капіталу з метою його збільшення. Тому з'ясування економічної сутності інвестицій потребує попереднього розгляду поняття капіталу. Щоб визначитися, з цим питанням,

звернемося до його економічної сутності. Сутність – це комплекс необхідних, глибинних зв'язків і відносин, які визначають основні риси, особливості і тенденції розвитку певної матеріальної системи. Сутність розкриває лише глибинні, сталі, внутрішньо необхідні, причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами і процесами.

Крім того, у більш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладений капітал з метою подальшого його збільшення. Саме слово «капітал» має два джерела походження – «caput», що з латинської мови означає голову чи власника худоби, або «capitalis» – головний, основний [43]. Капітал у широкому значенні являє собою все, що здатне приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів і послуг. При цьому приріст капіталу повинен бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання неявних коштів на споживання в поточному періоді, винагородити його за ризик, повернути втрати від інфляції в майбутньому. Отже, інвестиції тісно пов'язані зі збільшенням капіталу. Проте, інвестиції – це значно ширша економічна категорія, ніж довгострокове вкладення капіталу в економіку (виробничі фонди), оскільки вони можуть упроваджуватись у найрізноманітніших формах: реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній [12].

Підсумовуючи сказане, можна узагальнити, що основні підходи до визначення категорії «інвестиції» можна поділити на фінансовий і економічний, а також реальні інвестиції, рис. 1.1.

Виходячи з цих позицій, зазначимо, що реальні інвестиції, спрямовані на збільшення реального капіталу, сприяють розширенню матеріального виробництва. Будь-які затрати на створення нового або відновлення існуючого капіталу – це реальні інвестиції [11].

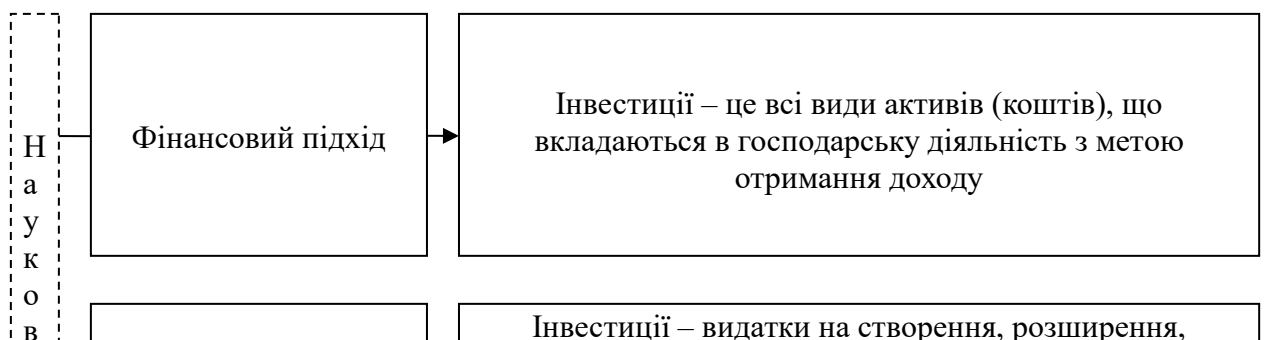

Рис. 1.1. Підходи до визначення категорії «інвестиції»

Суть і значення реальних інвестицій обумовлюються тим, що процес створення всіх товарів або послуг передбачає використання засобів виробництва. Засоби виробництва, що використовуються впродовж певного часу, об'єднують умовно поняттям «капітал», під яким у найзагальнішому розумінні можна мати на увазі вартість, інвестовану в той чи інший об'єкт. Тобто, між інвестиціями та капіталом існує нерозривний зв'язок.

Варто наголосити й на тому, що з погляду фінансової теорії, під інвестиціями загалом варто розуміти придбання реальних або фінансових активів, тобто сьогоdnішні затрати, мета яких – отримання майбутніх вигод. Якщо висловлюватися точніше, то інвестиції – це обмін визначеної сьогоdnішньої вартості на, ймовірно, невизначену, майбутню вартість.

Таким чином, наукове трактування категорії «інвестиція» необхідно розглядати двояко [68]:

- за фінансовим визначенням як вартісний вимір всіх видів активів, що вкладаються в господарську діяльність підприємств з метою отримання доходу;
- за економічним змістом як видатки підприємств на створення,

розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу з метою отримання економічного чи соціального ефекту.

Подальший розгляд цього питання показує, що сьогодні для здійснення інвестицій суб'єктам господарювання потрібні кошти. Суб'єкт господарювання, що здійснює реальні інвестиції, може використати власні кошти або позичити в когось іншого зі зобов'язанням повернення через певний відтинок часу з можливою винагородою. Винагорода понад суму боргу є стимулом для підприємства, яка надала в користування свої ресурси, і їх також можна розглядати як інвестиції в тому розумінні, що кошти видаються в обмін на зобов'язання повернення та ще й з винагородою, тобто з доходом. Укладення в обмін на зобов'язання, оформлені в той чи інший спосіб, і в фінансовими інвестиціями. Фінансові інвестиції – це вкладення у фіктивний капітал, тобто витрати на купівлю цінних паперів [87].

Слід зауважити, що найбільш широке тлумачення інвестицій приведено в Законі України «Про інвестиційну діяльність». Цей закон визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності, мету та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності та захист інвестицій, розглядає права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності тощо. Відповідно до цього закону і визначення інвестицій, категорія має відповідне тлумачення: «інвестиції – всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект».

Сучасне тлумачення поняття «інвестиції» визначено І. О. Бланком, який характеризує інвестиції як вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності [12]. У даному визначенні з одного боку найбільш ёмко, а з іншого – найбільш узагальнено визначено об'єкт

інвестування, його форми та мета, а також умови інвестування. Характеристика категорії «інвестиції» представлена на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Характеристика категорії «інвестиції»

Інвестиції – це не самоціль, а засіб для отримання певних вигод (хоча б у вигляді якогось доходу чи прибутку) для інвестора насамперед (в іншому випадку просто відсутня мотивація для здійснення цих інвестицій). Тоді процес інвестування розглядається як інвестиційна діяльність інвестора.

Наступним кроком після визначення сутності категорії «інвестиції» є дослідження поняття «інвестування». Важливо зазначити, що неоднозначними також є погляди економістів щодо визначення поняття «інвестування». Так, одні вчені [12; 17] ототожнюють його з інвестиціями,

інші [43; 71] – з інвестиційною діяльністю. З нашої точки зору, інвестування доцільно розглядати як процес вкладення інвестиційних ресурсів. З'ясування сутності понять «інвестиції» і «інвестування» дає нам можливість визначити зміст категорії «інвестиційна діяльність».

Так, вчені-економісти відмічають, «...інвестиційна діяльність – вкладання коштів, інвестування; сукупна діяльність по вкладанню грошових коштів та інших цінностей в проекти, а також забезпечення віддачі вкладень» [68].

Цілком очевидно, що інвестиційна діяльність – поняття більш широке та ємне, і притримується точки зору, що інвестиційна діяльність – довготерміновий процес, який охоплює етапи від формування інвестиційних ресурсів до отримання інвестиційного результату, а інвестування є складовою інвестиційної діяльності і характеризує саме процес вкладення коштів, а не їх формування чи отримання результату. Так, інші вчені розглядають інвестиційну діяльність як певний ланцюг метаморфоз: ресурси (цінності) – вкладення (витрати) – доход (ефект) [84].

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій, спрямована на реалізацію інвестицій. Вона передбачає три етапи: формування накопичень – вкладення ресурсів (безпосереднє інвестування) – одержання прибутку. Необхідність здійснення інвестицій у сільське господарство представляє собою об'єктивний процес, обумовлений особливостями сільськогосподарського виробництва. Напрямами інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання наведені у додатку А.

До напряму інвестицій варто було б увести і вкладення в людський фактор, пов'язані з підвищенням кваліфікації кадрів та охороною здоров'я працівників. Створення належних умов праці й відпочинку, на які витрачаються певні кошти, що є інвестуванням, позитивно впливає на підвищення продуктивності праці, а отже, зростають кінцеві результати діяльності підприємства і зумовлене цим збільшення доходів [10].

Підприємства самостійно визначають напрями, види інвестицій, обсяги, а також приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених фінансових, майнових, інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Вони можуть виступати як вкладники, кредитори та покупці. Держава, регулюючи, впливає на інвестиційну діяльність підприємств своєю кредитною, податковою й амортизаційною політикою, наданням фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій і бюджетних позик та оподаткуванням [66].

Нині інвестиційна діяльність сучасних суб'єктів господарювання характеризує вкладення інвестицій з метою отримання прибутку та досягнення іншого корисного ефекту, розгорнутим алгоритмом якої є: власне інвестування, тобто процес перетворення ресурсів у конкретні об'єкти інвестиційної діяльності; перетворення вкладених коштів у приріст капітальної вартості; отримання прибутку або соціального ефекту (реалізація кінцевої мети інвестиційної діяльності).

Стимулювання інвестиційної діяльності, вироблення чіткої стратегії інвестування, визначення її пріоритетних напрямків, мобілізація всіх джерел інвестицій є найважливішою умовою стійкого та якісного розвитку переробних підприємств. Інвестиційна активність підприємств виражається у дієвій, цілеспрямованій і результативній діяльності щодо залучення інвестицій з усіх внутрішніх і зовнішніх джерел, а також ефективного використання залучених інвестиційних ресурсів [34].

Варто наголосити й на тому, що головною метою формування інвестиційних ресурсів суб'єкта господарювання є задоволення його потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів й оптимізація їх структури з позиції забезпечення ефектних результатів інвестиційної діяльності.

Основним об'єктом інвестицій у сфері агропромислового виробництва є основні засоби в галузі, інвестування в які можна сприймати як оцінку зацікавленості внутрішніх інвесторів. Серед власних джерел формування інвестиційних ресурсів головну роль, безперечно, відіграє прибуток

підприємства, що залишається в його розпорядженні після сплати усіх податків, зборів, відрахувань [11].

Найважливішими складовими інвестиційної привабливості підприємств є зовнішні чинники:

- рівень розвитку економіки, природні ресурси і стан екології;
- енергетичні ресурси;
- якість робочої сили;
- рівень розвитку і доступність інфраструктури;
- географічне положення;
- адміністративні, технічні, інформаційні та інші перешкоди входження

на національний ринок.

Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання ґрунтується на аналізі чинників, що визначають інвестиційний клімат і сприяють економічному зростанню.

Як відомо, важливими чинниками привабливості в кожній державі для інвесторів є політична й економічна стабільність, а також, згідно з аналізом світового досвіду, – рівень розвитку ринкового середовища і ринкової інфраструктури, стає правове поле, ступінь стимулювання інвесторів створенням певного податкового клімату та валютного режиму, міра економічної свободи, позиція країни на світових ринках, рівень її міжнародної конкурентоспроможності, розвинута банківська мережа, наявність суб'єктів, котрі повністю відповідальні за ефективність процесу інвестування, приватизація, розумні темпи інфляції, а також розвиненість наукового маркетингового забезпечення інвестиційних процесів [17].

На рівні підприємства інвестиційну привабливість окреслюють такі чинники: матеріально-технічна база підприємства, ефективність діяльності, платоспроможність, місце підприємства в галузі, на ринку, рівень менеджменту, рівень кваліфікації працівників і персоналу, структура витрат на виробництво. Тобто, оцінка інвестиційної привабливості підприємства передбачає здійснення всебічного фінансового аналізу його

діяльності при якому потрібно враховувати наступні показники: норму прибутковості капіталу; рентабельність основної діяльності; рентабельність активів; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт автономії; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт фінансової стійкості [34].

Важливо є й те, що нині рівень інвестиційної привабливості галузі сільського господарства, для іноземних інвесторів залежить від двох основних складових: дешевизни робочої сили; можливості експортувати продукцію цієї галузі чи просто вивозити її за кордон з метою реалізації на зовнішніх ринках. Пояснюється це низькою купівельною спроможністю на місцевих ринках в умовах кризи та низькою ефективністю функціонування сільськогосподарських (як і всіх інших) підприємств у таких умовах.

Найпростішим способом визначення рівня інвестиційної привабливості аграрної галузі та її підприємств для інвестора, є розрахунок рівня ефективності інвестицій на основі визначення періоду їх окупності співвідношенням суми інвестицій та, на відміну від традиційно у нас застосовуваної методики оцінки грошового потоку, «з приведенням інвестиційних засобів і суми грошового потоку до дійсної (теперішньої) вартості» [68].

Слід зазначити, що на рівні підприємства інвестиційну привабливість окреслюють так: економічний стан підприємства, рівень його ліквідності, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, платоспроможність, рівень кваліфікації працівників і персоналу, маркетингове середовище, рівень готовності до ефективного сприйняття інвестицій. Для того, щоб підприємство змогло отримати інвестиції, йому необхідно довести свою спроможність, засновану на аналізі низки чинників: майнового стану підприємства, матеріального забезпечення інвестицій та кредитів, здатності прибутково функціонувати, правоздатності й дієздатності клієнта [43].

За сучасних умов інвестування сільськогосподарських товаровиробників залишається досить ризиковою справою, а аграрний сектор

є інвестиційно-непривабливим через наступні причини: сезонні особливості сільськогосподарського виробництва і залежність від природно - кліматичних умов; відсутність у позичальників ліквідного забезпечення кредитів; проблеми, пов'язані з реалізацією продукції, а також неплатежі і затримка надходження виручки; підвищена нестійкість фінансового стану аграрних підприємств; невідповідність потреб сільськогосподарських товаровиробників у кредитних ресурсах і бажань та можливостей банківських установ та інвесторів.

Джерелами формування інвестиційних ресурсів підприємства є власні ресурси, бюджетні інвестиційні асигнування, іноземні інвестиції, позичені кошти тощо (додаток Б).

З власних джерел інвестиційними ресурсами можуть бути: статутний капітал; додатковий і резервний капітал; нерозподілений прибуток, який призначений для реінвестування.

До залучених ресурсів можна віднести: позикові кошти надані на добровільних засадах з метою одержання прибутку або інших вигод; цільове державне інвестування; банківські позики; кошти, одержані від випуску та реалізації цінних паперів та ін.

Сьогодні інвестори є головними суб'єктами інвестиційної діяльності, що приймають рішення про вкладення майнових чи інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. їх можна класифікувати за різними ознаками, зокрема за організаційно-правовою формою, за напрямом основної діяльності, за формою власності, за характером інвестиційно поведінки, залежно від цілей інвестування, за належністю до резидентів [66].

Види інвестицій суб'єктів господарювання наведені на рис. 1.3.

Важливо зазначити, що у процесі управління інвестиційною діяльністю важливе значення має класифікація інвестицій, що дає змогу цілеспрямовано впливати на об'єкт управління і здійснювати оптимальний вибір управлінського інструментарію, а менеджерам заздалегідь визначити приблизний обсяг передінвестиційних досліджень та правильно сформулювати цільові настанови,

необхідні для ранжування численних альтернативних проектів за ступенем їх значущості в процесі складання інвестиційного бюджету на середньо - та довгострокову перспективу. Класифікація інвестицій проводиться на різних засадах, що визначаються цілями і завданнями управління. Найбільш поширеною в економічній літературі [66, 68] є класифікація інвестицій за об'єктами вкладення коштів, часом інвестування, регіональною ознакою тощо.

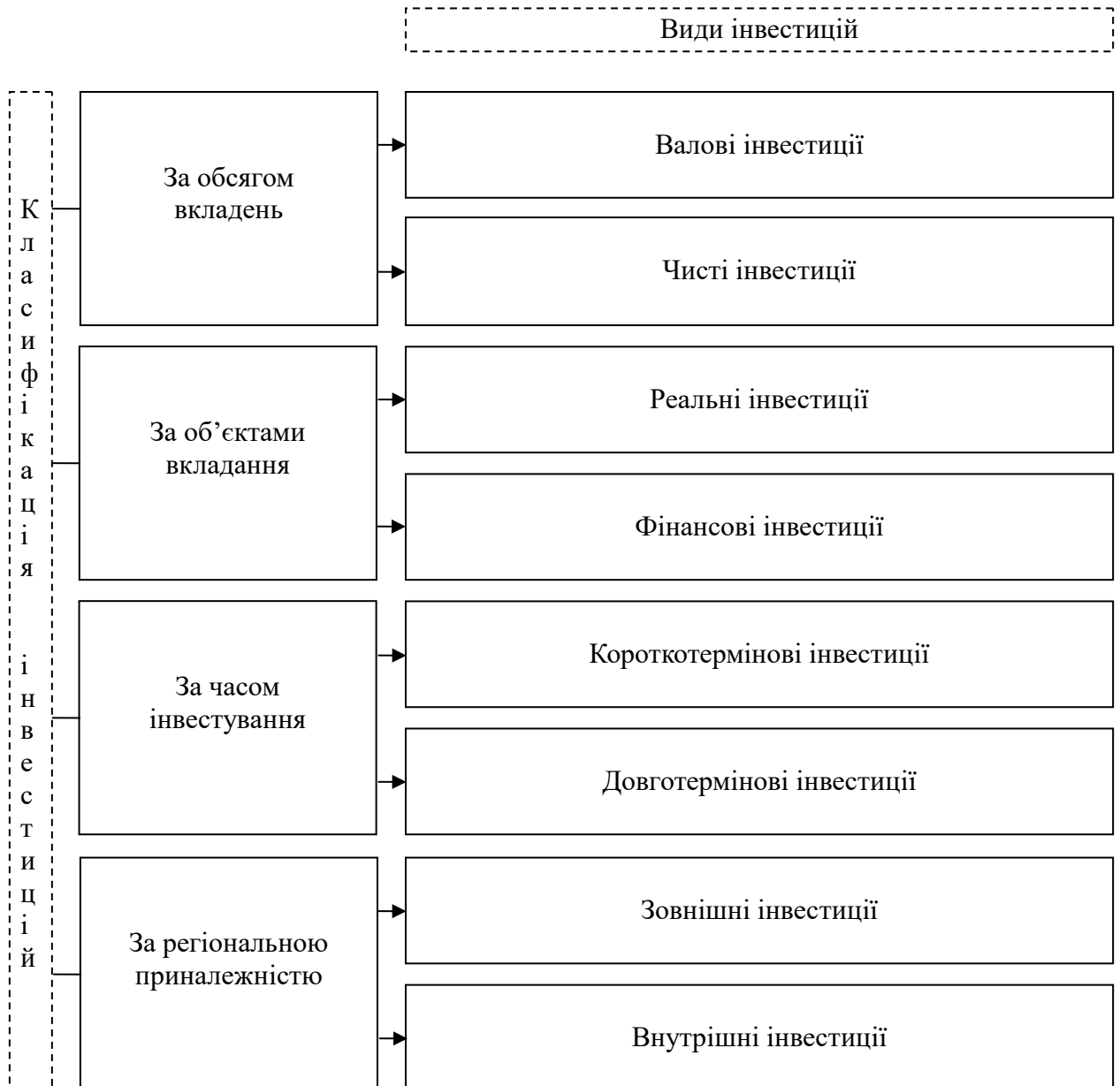

Рис. 1.3. Види інвестицій суб'єктів господарювання

Різноманітні джерела фінансування інвестиційної діяльності відкривають перспективи ефективного використання фінансових ресурсів в агропромисловому виробництві, якому характерна розосередженість бізнесу

на сільських територіях, масове виробництво, участь багатьох сільськогосподарських товаровиробників (суб'єктів господарювання) у формуванні агропродуктових ланцюгів, значущість успішного ведення бізнесу для розвитку сільських територій.

1.2. Організаційні засади інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Результативна аграрна політика базується на ефективному функціонуванні господарюючих суб'єктів. Ефективність є однією з ключових економічних категорій, підвищення якої є ціллю численних заходів, спрямованих на стимулювання розширеного відтворення в агропромисловому комплексі. Вона виступає показником, що відображає послідовність етапів розвитку аграрного виробництва, а її оцінювання нерозривно пов'язане з історичним контекстом і періодами функціонування галузі [11].

Економічна ефективність діяльності підприємств, забезпечення високих темпів їх розвитку, підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках значною мірою визначаються рівнем і діапазоном їх інвестиційної діяльності. Формування напрямів цієї діяльності, системи її довгострокових цілей та вибір найефективніших шляхів їх досягнення з урахуванням перспективи являє собою процес розробки інвестиційної стратегії, яка, хоча в основному і орієнтована на довгострокові цілі, містить також окремі середньострокові та короткострокові елементи, які зрештою ведуть до вироблення конкретних управлінських рішень у разі формування інвестиційного портфеля та реалізації інвестиційних програм і проектів [17].

У комплексі проблем, пов'язаних із визнанням ролі інвестицій суб'єкта господарювання, в сучасних умовах великого значення набуває процес управління інвестиціями суб'єкта господарювання, що визначає збільшення

уваги до інформаційного забезпечення керівництва відповідними даними про інвестиції. Таку інформацію повинна надати, насамперед, система бухгалтерського обліку, що покликана виявляти й систематизувати дані про всі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оскільки інвестиції та інвестиційна діяльність підприємств нерозривно пов'язані між собою, то їх облік повинен здійснюватись у спільному напрямку, тобто в розрізі напрямків вкладення капіталу – облік капітальних і фінансових інвестицій та операцій із ними. При цьому доречно відзначити, що особливість іноземної інвестиційної діяльності підприємств України, яка полягає у відсутності двостороннього руху капіталу, зумовлює обмеженість об'єктів бухгалтерського обліку іноземної інвестиційної діяльності лише джерелами формування інвестиційних ресурсів [71].

Виходячи з цих позицій, залежно від цілей утримання інвестиції розділяють на дві групи:

- інвестиції, які утримуються з метою подальшого продажу;
- інвестиції, що не призначені для продажу.

До першої групи належать інвестиції в акції, боргові зобов'язання, які придбаваються з метою отримання доходів від їх продажу. Термін погашення таких інвестицій не застерігається, підприємство може продати їх у будь-який момент на свій розсуд.

До другої групи належать інвестиції в боргові цінні папери та акції. Інвестиції в боргові цінні папери придбаваються з метою отримання доходу у вигляді процентів та утримуються підприємством до моменту їх погашення. Залежно від істотності фінансові інвестиції поділяються на дві групи:

- такі, що надають інвесторові право власності (на частку в статутному капіталі об'єкта інвестування і на отримання доходу – дивідендів або на отримання доходу за рахунок збільшення ринкової вартості інвестицій при їх перепродажу);

- такі, що не надають інвесторові права власності (дають можливість отримання доходу – процентів або доходу за рахунок збільшення ринкової

вартості інвестицій при їх перепродажу) (рис. 1.4).

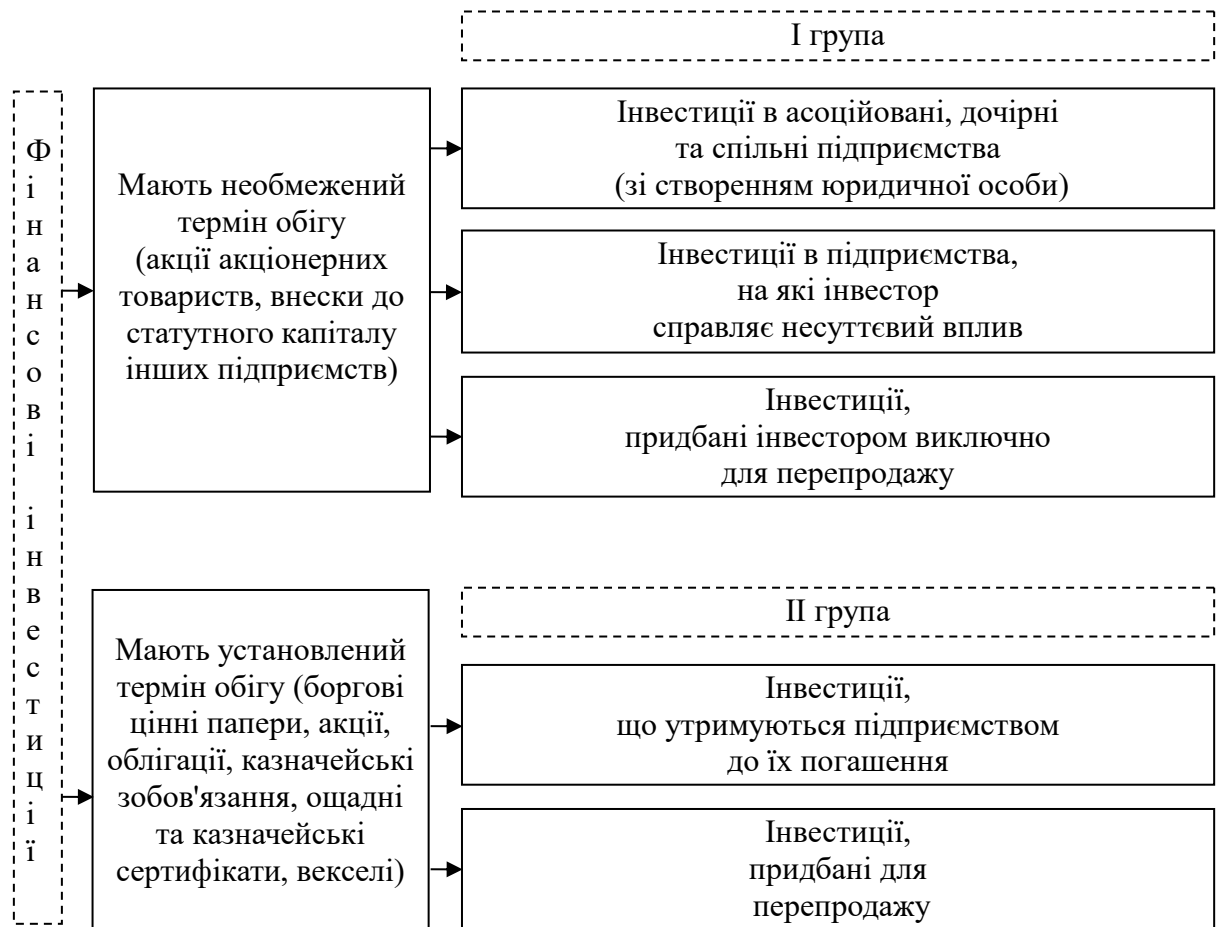

Рис. 1.4. Групи фінансових інвестицій

У контексті даного дослідження зазначимо, що під цінними паперами розуміються довгострокові зобов'язання виплачувати власникам цінних паперів доходи у вигляді дивідендів або процентів.

Згідно з нормативними документами (п. 4 П(С)БО 15 «Дохід»), дивіденди – це частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства; проценти – плата за використання рошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані підприємству.

Слід зазначити, що наявність у підприємства тимчасово вільних грошових коштів дозволяє йому вкласти (інвестувати) такі кошти в об'єкти підприємницької діяльності інших галузей економіки з метою отримання

прибутку. Інвестиції – це (як довгострокові, так і поточні) вкладення капіталу в обмін на грошові кошти або майно. Залежно від об'єктів вкладення інвестиції поділяються на реальні та фінансові (рис. 1.5).

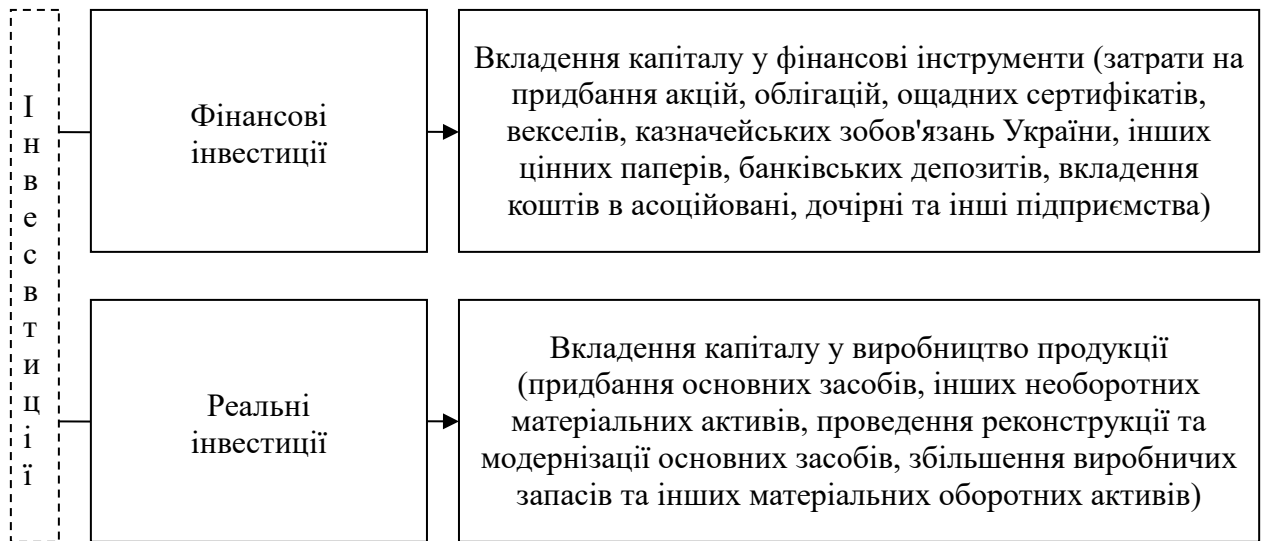

Рис. 1.5. Види інвестицій залежно від об'єктів вкладення

Придбання акцій в обмін на грошові кошти або майно називається прямою фінансовою інвестицією. Такою інвестицією вважається внесення грошових коштів або майна до статутного капіталу юридичної особи (іншого підприємства) в обмін на корпоративні права, емітовані такою юридичною особою. Тоді як портфельна інвестиція – операція, яка передбачає придбання цінних паперів, деривативів, інших фінансових активів на фондовому ринку.

Згідно нормативних документів (НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»), фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (процентів, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвесторів [71]. (Інвестори-резиденти і нерезиденти (юридичні та фізичні особи), державні структури та інші організації).

Нині основними цілями інвестування є:

- вкладення тимчасово вільних коштів для отримання доходів;
- збереження господарських зв'язків;
- ведення спільної діяльності;

- здійснення впливу на інше підприємство та контроль над його діяльністю.

Залежно від термінів очікуваного утримання й ступеня ліквідності фінансові інвестиції, так само як і інші активи, поділяються на довгострокові та короткострокові (поточні) інвестиції. Довгострокові фінансові інвестиції – це інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Довгострокові інвестиції відображаються в балансі підприємства в розділі необоротних активів. Поточні фінансові інвестиції – інвестиції на строк, що не перевищує одного року, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, що є еквівалентами грошових коштів) [43]. Поточні інвестиції утримуються підприємством для погашення або для продажу й відображаються в балансі в розділі оборотних активів.

Одним із джерел фінансування капітальних інвестицій є кредити банків, відсотки за користування якими національними стандартами бухгалтерського обліку передбачено списувати на витрати.

Обсяг капітальних інвестицій у необоротні активи визначається не лише потребою у таких об'єктах, а й наявністю джерел їх фінансування. Щоб вирішити питання, чи можна придбати або збудувати відповідний об'єкт, слід проаналізувати наявність джерел, тобто правильно і реально оцінити свої можливості. Отже, з метою задоволення потреб користувачів у інформації про джерела фінансування капітальних інвестицій та досягнення узгодженості між бухгалтерським та статистичним обліком доречним буде здійснювати накопичення інформації про джерела фінансування капітальних інвестицій на додатковому позабалансовому рахунку «Джерела фінансування капітальних інвестицій» у розрізі джерел, передбачених розділом 3 Звіту про капітальні інвестиції (кошти Державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів; власні кошти; кредити банків та інші позики; кошти іноземних інвесторів; кошти вітчизняних інвесторів; інші джерела фінансування). Збільшення залишку за даним рахунком повинне відбуватись на суму отриманих (виділених) засобів для

фінансування капітальних інвестицій, а зменшення – на суму використаних джерел, підтверджених документально [11].

Відображення інформації про капітальні інвестиції в фінансовій звітності також потребує уточнення, а саме, оскільки назва статті активу балансу «Незавершене будівництво» обмежує об'єкти відображення, то більш коректним буде змінити назву даної статті на «Незавершені капітальні інвестиції». Наявність фінансових інвестицій у активах підприємств спричинює необхідність і актуальність дослідження даного питання [84].

Таким чином, за сучасних умов враховуючи життєвий цикл фінансових інвестицій, оцінка останніх повинна розглядатися в трьох аспектах:

- оцінка придбання (первісна);
- оцінка використання, тобто оцінка за період знаходження в портфелі інвестора (на дату балансу);
- оцінка вибуття.

Оцінка придбання для всіх об'єктів фінансових інвестицій базується на принципі історичної (фактичної) собівартості. Проте, як показали дослідження, для інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі, повинен бути зроблений виняток відносно невиключення в первісну вартість фінансових інвестицій витрат на оплату послуг третіх осіб або комісійних винагород третім особам, оскільки головна і єдина мета даного методу – визначення частки інвестора в капіталі об'єкта інвестування.

Ця стаття витрат не повинна зараховуватись до суми вкладень і тим самим штучно завищувати частку інвестора, а має доповнювати статті витрат поточного (звітного) періоду. Такий же виняток із правил доречним було б встановити і для фінансових інвестицій, що утримуються до їх погашення, інакше на дату погашення їх вартість не буде дорівнювати номіналу, як вимагає нормативний документ – П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції».

Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій рекомендує на рахунках №72 «Дохід від участі в капіталі» і 96 «Втрати від участі в капіталі» відображати доходи (втрати), одержані

інвестором внаслідок прибутків (збитків), отриманих асоційованими, спільними та дочірніми підприємствами, або доходи (втрати) від зростання (зменшення) їх власного капіталу [71].

Нині національні особливості інвестування вимагають альтернативних підходів до оцінки і обліку інвестицій у непов'язані сторони. Пропонується застосовувати метод оцінки за правилом нижчої ціни з відображенням в обліку на контрарних рахунках резерву під знецінення довгострокових фінансових інвестицій, втрат від знецінення поточних фінансових інвестицій і резервів на зменшення вартості фінансових інвестицій. Запровадження даного методу дозволить уникнути збитків, які ще не понесені [43].

Варто наголосити й на тому, що раціональна організація обліку і управління інвестиційною діяльністю на підприємствах неможлива без систематичного і ефективного контролю за капітальними та фінансовими інвестиціями і операціями з ними.

Наступним кроком дослідження є уточнення категорії «контроль». Слово «контроль» французького походження – «controle», що означає перевірка або спостереження з метою перевірки. Контроль є однією з функцій управління. Це система спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об'єкту в соціальній сфері суспільства з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів. Єдиного підходу до визначення поняття «контроль» немає. Науковці розглядають його або як принципи, або як метод і форму, або як вид діяльності. Те саме можна сказати і про систему фінансово-господарського контролю. Здебільшого господарський контроль відокремлювався від фінансового, чим необґрунтовано порушувалася єдність системи. Фактично фінансово-господарський контроль як єдине ціле охоплює не тільки матеріальне виробництво, а й невиробничу сферу [34].

Загальна характеристика категорії «контроль» наведена у додатку В.

Метою здійснення внутрішнього контролю є уникнення різного роду порушень, а також підвищення рівня ефективності господарювання підприємства. Останнім часом економіка країни розвивається стрімкіше і стає все більш привабливою як для інвесторів, так і для шахраїв.

Враховуючи недоліки, які існують в сучасному законодавстві, багато

хто з підприємців вдається до різного роду маніпуляцій, які в першу чергу стосуються показників фінансової звітності, платоспроможності та ліквідності підприємства. Тому, підприємці, які насправді хочуть зберегти репутацію свого бізнесу, та уникнути втрат і збитків внаслідок необдуманих та не проконтрольованих рішень мають належним чином організувати систему внутрішнього контролю на підприємстві, що допоможе уникнути подібної ситуації [12].

Під внутрішнім контролем фінансових інвестицій слід розуміти процес виявлення відхилень, зловживань і безгосподарності у процесі господарської діяльності, а також усунення та попередження їх появи у майбутньому. Причому даний контроль організовується власником, а здійснюється здебільшого бухгалтерською службою, хоча на великих підприємствах можуть створюватися і цілі підрозділи внутрішнього контролю.

Виходячи з цих позицій, кінцевою метою внутрішнього контролю має бути підвищення правильності відображення фінансових інвестицій на рахунках бухгалтерського обліку. Потреба у контролі фінансових інвестицій виникає при визначенні ефективності інвестицій, а також при конфліктних ситуаціях у виконанні операцій з інвестиційної діяльності.

Отже, внутрішньогосподарський контроль класифікується за різними ознаками. Залежно від суб'єктів розрізняють наступні види контролю:

- здійснюваний аудиторськими фірмами;
- здійснюваний ревізійними комісіями кооперативів та господарських товариств;
- керівниками, фахівцями й іншими посадовими особами підприємства і його структурних підрозділів у межах їх повноважень;
- внутрішньогосподарськими колективами контролю, профспілковими, та іншими громадськими організаціями й окремими працівниками підприємств [68].

Елементи системи контролю інвестиційних процесів представлені на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Елементи системи контролю інвестиційних процесів на підприємстві

Елементи системи контролю інвестиційних процесів є: система бухгалтерського обліку інвестиційної діяльності; контрольне середовище (система моніторингу; технологія (засоби) контролю.

Отже, контроль інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання – це система, яка забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від передбачених і прийняття управлінських оперативних рішень, що забезпечують її нормалізацію.

1.3. Методичні засади та методичний інструментарій інвестиційної діяльності

Дослідження доцільно розпочати з визначення особливостей

організаційного забезпечення інвестиційного менеджменту. Під організаційним забезпеченням інвестиційного менеджменту слід розуміти сукупність внутрішніх структурних підрозділів, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень за певними аспектами інвестиційної діяльності підприємства та відповідають за прийняті рішення.

Оснoву організаційного забезпечення інвестиційного менеджменту становить організаційна структура управління підприємством зі своєю ієрархією і підпорядкованістю. Оскільки інвестиційний менеджмент є складовою загального менеджменту підприємства, то і підрозділи, які займаються розробкою і прийняттям управлінських інвестиційних рішень, мають бути оптимально інтегровані до організаційної структури підприємства, що у свою чергу має привести до зменшення витрат підприємства, пов'язаних з розробкою інвестиційних програм [68].

Успішне функціонування інвестиційного менеджменту залежить насамперед від ефективності його організаційного та інформаційного забезпечення, систем і методів інвестиційного аналізу, інвестиційного планування та інвестиційного контролю.

Система організаційного забезпечення є сукупністю внутрішніх структурних підрозділів та служб, які забезпечують розробку і прийняття інвестиційних управлінських рішень і несуть відповідальність за результати цих рішень.

Ефективність будь-якої справи і функціонування підприємства безпосередньо залежить від достовірності інформації, яка надається вчасно і швидко, – "хто володіє інформацією – той володіє усім". Не є винятком система управління інвестиційною діяльністю підприємства, своєчасна і достовірна інформація, що створює визначення пріоритетів інвестиційної діяльності та дає можливість зменшити час на дослідження, а звідси зменшити й витрати підприємства.

Інформаційне забезпечення – це безперервний підбір відповідної інформації, необхідної для аналізу, планування, розподілу інвестиційних

ресурсів і підготовки ефективних управлінських інвестиційних рішень за всіма аспектами інвестиційної діяльності [11].

Інформацію, яка забезпечує інвестиційну діяльність підприємства, використовують не тільки внутрішні користувачі підприємства, а й зовнішні.

До внутрішніх користувачів інвестиційної інформації можна віднести: керівництво компанією; інвестиційних менеджерів усіх рівнів; власників підприємства; інших користувачів.

Слід зазначити, що внутрішні користувачі інвестиційної інформації використовують інформацію, яка виникає з інвестиційної діяльності певного підприємства та інформацію, яка надходить із зовнішніх джерел.

До зовнішніх користувачів відносять: кредиторів підприємства; потенційних інвесторів; контрагентів підприємства з інвестиційної діяльності; податкові органи; аудиторські органи; інвестиційних посередників; фондові біржі; фінансово-комерційні установи

Ці користувачі використовують інформацію, яка впливає із діяльності підприємства і не становить комерційної таємниці, загалом це фінансова звітність підприємства, яка надається підприємством.

Система інформаційного забезпечення залежить від багатьох факторів, таких як структура галузі, організаційно-правова форма підприємства, корумпованість національної економіки, ступені диверсифікації інвестиційної діяльності.

Система інформаційного забезпечення формується з двох джерел – зовнішніх і внутрішніх.

До зовнішніх джерел відносять:

1. Показники, які розкривають економічний розвиток держави, – ці показники надають можливість підприємству визначитись із інвестиційними пріоритетами їх діяльності на території певної держави:

- показники макроекономічного розвитку: темпи зростання внутрішнього валового продукту і національного доходу; розподіл національного доходу, тенденції до його споживання і збереження; рівень

інфляції і безробіття; облікові ставки НБУ;

- показники галузевого розвитку: обсяги продукції, що виробляється; науково-технічний потенціал галузі і підприємств, які входять до неї; обсяги інвестованих інвестиційних ресурсів; вартість активів підприємства; режими податкового впливу; обсяги прибутків; індекс цін на продукцію галузі у досліджуваному періоді.

2. Показники, які характеризують кон'юнктуру інвестиційного ринку, – використовуються для прийняття управлінських рішень з формування програм інвестування (реального, портфельного). Показники цієї групи містяться в комерційних виданнях, публікаціях фондової і валютної бірж:

- показники, що характеризують кон'юнктуру ринку фондових інструментів: акції, облігації, деривативи, які обертаються на біржовому фондовому ринку; ціни попиту і пропозиції на основні фондові інструменти; обсяги і вартість основних угод з фондовими інструментами; індекс цін на фондовому ринку;

- показники, що характеризують кон'юнктуру грошових інструментів інвестування: кредитні ставки комерційних банків, строки надання кредитів; депозитні ставки комерційних банків; офіційний курс валют;

- показники, що характеризують кон'юнктуру ринку капітальних товарів та послуг: основні види капітальних товарів обертаються на ринку та безпосередньо пов'язані з інвестиційною діяльністю; ціни попиту і пропозиції на капітальні товари і послуги; обсяги і вартість угод за капітальними товарами; середні ціни на послуги інвестиційних посередників.

3. Показники, які характеризують діяльність контрагентів і конкурентів, – використовуються для прийняття оперативних управлінських рішень за певними аспектами інвестиційного процесу: кількість інвестиційних компаній та фондів, які знаходиться на певному ринку; діяльність банків, страхових компаній; постачальники інвестиційних ресурсів; конкуренти.

4. Нормативно-регулюючі показники впливають на формування

управлінських рішень з формування інвестиційних проектів [87].

До внутрішніх джерел інформації відносять:

1. Показники, які характеризують рівень інвестиційної активності підприємства в цілому. Ці показники формуються за рахунок фінансової звітності підприємства. Основними недоліками формування показників на основі фінансової звітності є те, що усі показники відображаються в цілому по підприємству, а не за певними його ознаками; низька періодичність звітності; використання вартісних показників (що ускладнює проведення аналізу впливу зміни цін на формування обсягових показників інвестиційних ресурсів).

Показники, які характеризують обсяги реального і фінансового інвестування, відображаються у "Балансі підприємства", який складається з двох основних розділів "Активу" і "Пасиву".

Актив балансу складається з трьох основних розділів: позаоборотні активи, оборотні активи, видатки майбутніх періодів.

Пасив містить такі розділи: власний капітал, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів. За розділами "Довгострокові зобов'язання і поточні зобов'язання" можна отримати інформацію про загальну суму позичкового капіталу, підприємство залучає до інвестиційного процесу.

Показники, які характеризують обсяги формування власних інвестиційних ресурсів відображаються у "Звіті про фінансові результати". Цей звіт має такі розділи: фінансові результати – відображаються показники формування прибутку – від операційної діяльності, від реалізації майна наводяться показники балансового прибутку чи збитку у звітному періоді; елементи операційних витрат: розрахунок показників прибутковості акцій.

Показники, які характеризують грошові потоки за інвестиційною діяльністю, закріплюються у "Звіті про рух грошових засобів". У цьому звіті міститься інформація про обсяг додаткового, від'ємного і чистого грошового потоку за видом інвестиційної діяльності.

2. Показники, які характеризують фінансові результати інвестиційної діяльності окремих структурних підрозділів підприємства. Ці показники використовуються для поточного і оперативного контролю за діяльністю структурних підрозділів підприємства. Вони формуються зі звітності управлінського обліку.

Управлінський облік має багато переваг перед фінансовим обліком: він відображає не тільки вартісні, а й натуральні значення показників; періодичність управлінського обліку повністю відповідає інформації, необхідній для прийняття управлінських рішень як оперативного так і поточного характеру. Цей облік може бути структурований у будь-якому розрізі, він може відображати певні інвестиційні активи із врахуванням темпів інфляції, вартості грошей у часі. Управлінський облік формує свої показники інвестиційної діяльності за такими групами: за формами інвестиційної діяльності підприємства; за регіоном діяльності, якщо для підприємства характерна диверсифікована інвестиційна діяльність; за центрами інвестицій.

3. Нормативно-планові показники пов'язанні з інвестиційною діяльністю підприємства, ці показники використовуються для поточного й оперативного контролю за інвестиційною діяльністю на підприємстві і формуються у дві групи: система внутрішніх нормативів, що регулює інвестиційну діяльність підприємства. До цієї системи включаються нормативи певних видів активів, нормативні співвідношення активів і структури капіталу та ін.; система планових показників інвестиційної діяльності підприємства. Ця система включає усю сукупність оперативних і поточних планів з інвестиційної діяльності [84].

Використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел інформації для забезпечення інвестиційного менеджменту дає змогу підприємству ефективно розробляти стратегічні програми з інвестиційної діяльності та ефективно проводити політику поточного управління інвестиційною діяльністю.

Продовжуючи розгляд цього питання, слід звернути увагу на

особливості проведення інвестиційного аналізу.

Для інвестиційної діяльності, як і для будь-якої іншої діяльності підприємства, характерний процес проведення аналізу. Аналіз інвестицій (інвестиційний аналіз) становить процес дослідження інвестиційної активності і ефективності інвестиційної діяльності підприємства з метою виявлення резервів для їх зростання.

Виділяють такі основні форми інвестиційного аналізу на підприємстві:

1. За організацією проведення: внутрішній інвестиційний аналіз – проводиться керівництвом компанії і інвестиційними менеджерами з використанням усієї сукупності інформаційних показників; зовнішній інвестиційний аналіз – проводиться робітниками податкових органів, аудиторських компаній, комерційних банків, страхових компаній з метою визначення достовірності поданої інформації підприємством про інвестиційну діяльність і для вивчення впливу інвестиційної діяльності на фінансову стійкість підприємства.

2. Залежно від обсягу аналітичного дослідження: повний інвестиційний аналіз – вивчає усі аспекти інвестиційної діяльності в комплексі; тематичний інвестиційний аналіз – вивчає певні аспекти інвестиційної діяльності з метою більш детального вивчення реалізації інвестиційного процесу на підприємстві.

3. За глибиною аналітичного дослідження: експрес-аналіз – проводиться на основі фінансової звітності підприємства і характерних для неї показників; фундаментальний аналіз – вивчає показники динаміки обсягів інвестиційної діяльності і її ефективність.

4. За об'єктом інвестиційного аналізу: аналіз інвестиційної діяльності підприємства в цілому – вивчається інвестиційна діяльність цілого підприємства без виділення його структурних підрозділів; аналіз діяльності "центрів інвестицій" підприємства – базується на звітності управлінського обліку; аналіз окремих інвестиційних операцій підприємства – проводиться за дослідженням певних інвестиційних операцій, пов'язаних з

короткостроковим і довгостроковим інвестуванням.

5. За періодом проведення: попередній аналіз – пов'язаний з вивченням умов здійснення інвестиційної діяльності в цілому чи проведення окремих фінансових операцій; поточний, чи оперативний аналіз – проводиться під час проходження інвестиційного процесу, з метою оперативного втручання, якщо це необхідно, в інвестиційний процес; наступний (ретроспективний аналіз) – проводиться за певний період, з метою повного вивчення поставлених інвестиційних цілей. Будь-який інвестиційний аналіз проводиться за такою схемою (рис. 1.7).

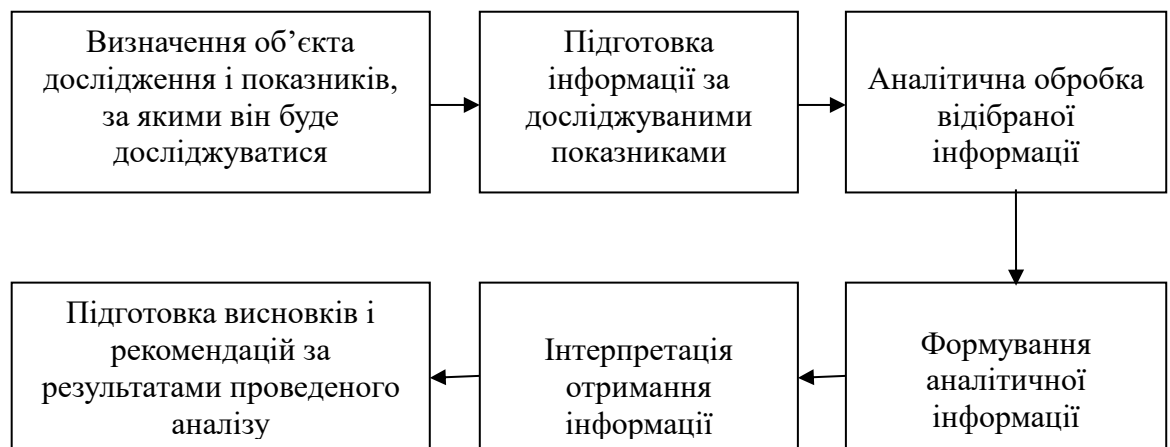

Рис. 1.7. Схема проведення інвестиційного аналізу

Перераховані вище види аналізу характерні для будь-якого виду діяльності підприємства. Для більш детального вивчення аспектів інвестиційної діяльності підприємства використовують такі основні системи інвестиційного аналізу:

1. Горизонтальний (трендовий) інвестиційний аналіз – вивчає динаміку окремих видів інвестиційної діяльності в часі.

Види горизонтального аналізу: дослідження динаміки показників звітного періоду у співвідношенні з показниками попереднього періоду; дослідження динаміки показників звітного періоду у співвідношенні з показниками аналогічного періоду минулого року – застосовується на підприємствах із сезонними особливостями господарської діяльності; дослідження динаміки показників за ряд минулих періодів – метою цього

аналізу є виявлення тенденції до змін помічників, що характеризує тим самим процес інвестиційної діяльності.

2. Вертикальний (структурний) інвестиційний аналіз – базується на структурному розкладенні окремих показників інвестиційної діяльності. Виділяють основні види: структурний аналіз інвестицій – вивчається вага кожної із форм інвестиційних ресурсів для оптимізації складу інвестицій підприємства; структурний аналіз інвестиційних ресурсів – вивчаються показники використання власного і позичкового капіталу. Результати цього аналізу використовуються в процесі оцінювання фінансового левериджа, визначення середньозваженої вартості капіталу, що інвестується; структурний аналіз грошових потоків при інвестиційній діяльності.

3. Порівняльний інвестиційний аналіз – базується на зіставленні аналогічних показників між собою, на його основі розраховуються абсолютні і відносні величини: порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності певного підприємства і середньогалузевих показників; порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності певного підприємства і підприємств-конкурентів; порівняльний аналіз показників інвестиційної діяльності окремих структурних одиниць і підрозділів певного підприємства – проводиться з метою порівняльної оцінки і пошуку резервів підвищення ефективності інвестиційної діяльності внутрішніх підрозділів підприємства; порівняльний аналіз звітних і планових показників інвестиційної діяльності – для виявлення ступеня відхилення від поставлених цілей з метою їх коригування на майбутнє.

4. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз) – базується на розрахунку співвідношення абсолютних показників інвестиційної діяльності, що дає змогу розглядати вплив інвестицій на фінансову стійкість підприємства.

5. Інтегральний інвестиційний аналіз – полягає у проведенні оцінювання умов формування окремих агрегованих оцінок. Види інтегральних інвестиційних аналізів: Дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання активів підприємства – використовує

розклад показника "коефіцієнта рентабельності активів" на ряд часткових фінансових коефіцієнтів його формування, взаємопов'язаних в одній системі; система SWOT-аналізу інвестиційної діяльності; об'єктивно-орієнтована система інтегральних показників [68].

Наступним кроком дослідження є вивчення теоретичних аспектів інвестиційного планування. Основу управління інвестиційною діяльністю підприємства становить інвестиційне планування. Інвестиційне планування – це процес розробки системи планів і нормативних показників із забезпечення розвитку підприємства необхідними інвестиційними ресурсами і підвищення ефективності його інвестиційної діяльності в майбутньому періоді.

Інвестиційне планування базується на основі таких систем [43]:

- прогнозування інвестиційної діяльності – розробка загальної інвестиційної стратегії та інвестиційної політики за основними напрямками інвестиційної діяльності підприємства. Період планування становить 3 роки;
- поточне планування інвестиційної діяльності – розробка поточних планів за окремими аспектами інвестиційної діяльності. Період планування – 1 рік;
- оперативне планування інвестиційної діяльності – розробка і доведення до виконавців бюджетів та інших форм оперативних планів за всіма основними питаннями інвестиційної діяльності. Період планування – місяць, квартал.

Система прогнозування інвестиційної діяльності базується на основі основних принципів здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві, які визначаються місією підприємства і менталітетом інвестиційної поведінки засновників та менеджерів.

Система поточного планування інвестиційної діяльності складається з розробки конкретних видів поточних планів, які дають змогу визначити на майбутній період всі форми інвестиційної діяльності підприємства і джерела її фінансування, сформулювати структуру її доходів та витрат.

Вихідними даними для розробки поточних інвестиційних планів

підприємства є [34]:

- інвестиційна стратегія підприємства і цільові стратегічні нормативи за основними напрямками інвестиційної діяльності на майбутній період;
- інвестиційна політика за окремими аспектами інвестиційної діяльності підприємства;
- обсяги виробництва і реалізації продукції, що плануються, й інші економічні показники за знову створеними операційними активами підприємства;
- система розроблених на підприємстві норм і нормативів витрат окремих інвестиційних ресурсів;
- діюча система ставок податкових платежів;
- діюча система норм амортизаційних відрахувань;
- середні ставки кредитного і депозитного відсотків на фінансовому ринку;
- результати інвестиційного аналізу за попередній період.

Основними видами поточних інвестиційних планів, що розробляються на підприємстві, є:

- обсяг інвестиційної діяльності, що планується, в розрізі окремих форм реального і фінансового інвестування – для визначення потреби в загальному обсязі реального і фінансового інвестування підприємства на майбутній період;
- план доходів і витрат за інвестиційною діяльністю – для визначення потреби у фінансових ресурсах та реалізації запланованих інвестиційних програм;
- план залучення і витрачання грошових коштів у процесі інвестиційної діяльності – для забезпечення постійної фінансової стійкості і платоспроможності підприємства на всіх етапах планового періоду;
- балансовий план – для визначення необхідного приросту активів з забезпеченням їх внутрішньої збалансованості, а також формування оптимальної структури капіталу, яка забезпечить достатню фінансову

стійкість підприємства в майбутньому періоді.

В основу індикативного планування покладені найважливіші показники, яких має досягнути національна економіка за основними показниками її розвитку. Принципова особливість індикативного планування та системи його показників – їх рекомендаційний характер. Разом з тим індикативне планування залишається одним із найважливіших методів державного регулювання інвестиційного процесу.

В індикативному плані передбачаються нормативи (обов'язкові та рекомендаційні), використовуючи які, держава керує економікою: норми амортизаційних відрахувань, податкові ставки, відсоткові ставки Національного банку та ін.

До системи показників індикативного планування інвестицій слід віднести три групи показників, що характеризують: загальний обсяг інвестицій та їх структури, обсяги проектно-дослідних робіт, обсяги будівельно-монтажних робіт.

Основним показником індикативного плану є введення в експлуатацію виробничих потужностей та об'єктів соціальної сфери.

Індикатор введення виробничих потужностей у плановому періоді (П.) може бути визначений за формулою 1.1:

$$П = П_{пп} + АП_{НБ} + АП_{Т} - П_{В}, \quad (1.1)$$

де $П_{пп}$ – величина виробничих потужностей на початок планового періоду;

$АП_{НБ}$ – збільшення потужності за рахунок нового будівництва;

$АП_{Т}$ – приріст потужностей на діючих підприємствах за рахунок реконструкції, технічного переозброєння та розширення виробництва;

$П_{В}$ – зменшення потужностей внаслідок вибуття застарілих фондів.

Система оперативного планування інвестиційної діяльності полягає в розробці короткострокових інвестиційних планів з інвестиційного

забезпечення основних напрямків розвитку господарської діяльності підприємства.

Розглянемо процес бюджетування як форми планування інвестицій. Багато компаній мають справу з портфелем можливих інвестицій. Відбір і реалізація проектів із цього портфеля здійснюються в рамках бюджету капітальних вкладень.

Бюджетування – це складний багатоетапний процес, що починається із висування ідей і закінчується аналізом системи кількісних показників.

Вихідні передумови:

- проекти можуть бути як незалежні, так і альтернативні;
- при включенні проекту в бюджет необхідна наявність джерела фінансування;
- ціна капіталу, що використовується для оцінювання включених у бюджет проектів, може бути неоднаковою для різних проектів залежно від ступеня ризику окремих проектів. Враховується ряд ресурсних та часових обмежень.

Етапи бюджетування [34]:

- складання списків можливих варіантів альтернативних проектів, а також незалежних проектів;
- розробка прогнозу грошових потоків для кожного проекту;
- розрахунок ставки дисконтування як бар'єрної ставки для всіх проектів, що входять у портфель, або окремих проектів залежно від джерела фінансування;
- розрахунок поточної вартості грошових потоків;
- оцінка якісних факторів і розрахунок ефективності кожної альтернативи;
- порівняльна оцінка інвестицій за варіантами проектів;
- формування оптимального інвестиційного портфеля може бути в умовах обмеженості фінансових ресурсів, часових обмежень і реінвестування доходів.

Основною формою оперативного планування є бюджет. Бюджет – це оперативний план короткострокового періоду, який розробляється звичайно в рамках одного року (кварталу, місяця), в ньому відображаються витрати і надходження інвестиційних засобів у процесі здійснення конкретних форм інвестиційної діяльності.

Складання бюджетів на підприємстві вирішує два основних завдання:

- визначення обсягу і склад витрат, пов'язаних з інвестиційною діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів підприємства;
- забезпечення покриття цих витрат інвестиційними ресурсами з різних джерел.

Інвестиційні бюджети підприємства класифікуються за різними ознаками:

1. За видами інвестиційної діяльності – ці бюджети розробляються під час деталізації відповідних поточних інвестиційних планів на підприємстві в цілому на майбутній місяць або квартал:

- бюджет реального інвестування – деталізують у рамках певного періоду зміст показників, пов'язаних з поновленням і розвитком усіх видів операційних активів підприємства в процесі його інвестиційної діяльності;
- бюджет фінансового інвестування – спрямований на відповідну деталізацію показників, пов'язаних із забезпеченням приросту загальної суми портфеля фінансових інструментів інвестування.

2. За видами витрат:

- поточні бюджети – складаються з двох розділів: поточні витрати – витрати виробництва за розглянутим центром інвестицій; доходи від поточної господарської діяльності – загалом це доходи від реалізації майна;
- капітальний бюджет – розглядає капітальні вкладення у розвиток підприємства, що складаються з двох частин: капітальні витрати – витрати на придбання позаоборотних активів; джерела отримання засобів інвестиційних ресурсів (власні інвестиційні ресурси інвестора, залучений пайовий капітал, фінансовий лізинг, кредити банків та ін.).

3. За повнотою номенклатури витрат:

- функціональний бюджет – розробляють за однією (двома) статтями витрат;

- комплексний бюджет – розробляють за повною номенклатурою витрат.

4. За методами розробки:

- стабільний бюджет – не змінюється від зміни обсягів інвестиційної діяльності підприємства (бюджет витрат з проектування підприємства);

- гнучкий бюджет – встановлює поточні і капітальні витрати не в твердо фіксованих сумах, а у вигляді нормативних витрат, які пов'язані з певними обсяговими показниками діяльності.

Виділяють особливу форму бюджету – платіжний календар, який розробляється за окремими видами руху грошових засобів і за підприємством в цілому.

Платіжний календар складається на майбутній місяць і має такі розділи: графік витрачання грошей – за всіма видами фінансових зобов'язань; графік надходження грошей – розробляється за тими напрямками, де є зворотний потік.

Проведення інвестиційного планування на підприємстві дає змогу йому підвищити ефективність інвестиційної діяльності.

Подальший розгляд цього питання показує, що доцільно розглянути стратегічні напрямки залучення і використання інвестицій.

В умовах переходу господарства країни до ринкової економіки необхідно розвивати й удосконалювати інвестиційні процеси в Україні для забезпечення відповідним вимогам СОТ і ЄС відтворювальних процесів, доцільно досліджувати методи регулювання інвестиційних процесів і їхні стратегічні напрямки.

Дієвість інвестиційної діяльності, як на мікро-, так і на макрорівні, визначається ефективністю використання інвестиційних ресурсів. У цьому плані вирішальне значення мають результати господарської діяльності галузей, які забезпечують інвестиційний процес. їх технічний рівень,

організація виробництва, розвиток підприємницької активності, здатність до освоєння інновацій суттєво впливають на інвестиційні ціни, окупність і віддачу інвестиційних ресурсів.

Нерозвинута інформаційно-консультативна інфраструктура (в тому числі державні й некомерційні організації, орієнтовані на супроводження зарубіжного бізнесу) є слабкою ланкою в процесі залучення іноземного капіталу в українську економіку. Найпоширенішим попитом та невід'ємною складовою залучення іноземних інвестицій є попит на якісну інформацію про інвестиційні можливості України, на загальні експертні консультації й організаційно-правове супроводження. Проаналізуємо види системи оцінювання інвестиційного клімату, де основною перешкодою для іноземних інвесторів є відсутність єдиного державного органу, що має відповідати за інформаційне супроводження закордонного бізнесу.

Так, найвідомішими авторитетними системами оцінок інвестиційного клімату є рейтинги Institutional Investor, Evromoney та BERI.

Рейтинг Institutional Investor – це насамперед рейтинг (оцінка) кредитоспроможності країн. Він складається за участю експертів 100 провідних міжнародних банків. Такі оцінки робляться кожних півроку за комплексним показником, що враховує різні аспекти і параметри платіжної спроможності та інвестиційної привабливості 135 країн.

Рейтинг Evromoney базується на дослідженні трьох груп індикаторів: ринкових – 40 %; кредитних – 20 %; політико-економічних, які включають політичний ризик, економічне становище та прогноз економічного розвитку – 40 %.

При формуванні рейтингу в інформаційній системі BERI (Business Environment Risk Index) оцінюються політична стабільність, ставлення до зарубіжних інвестицій, націоналізація, девальвація, платіжний баланс, бюрократичні питання, темпи економічного зростання, можливість реалізації угод, витрати на заробітну плату, продуктивність праці, інфраструктура, умови коротко- та довгострокового кредитування.

За розрахунками Міжнародної фінансової корпорації, за багатьма

показниками стан українського бізнес-клімату є гіршим за середній рівень в регіоні. Це також стосується відкриття бізнесу, захисту інвесторів, податкового навантаження.

Щодо стратегій у процесі інвестування, то прийняття рішення про вихід на міжнародний ринок має супроводжуватися проведенням маркетингових досліджень.

Найбільш простим способом входження на ринок є експорт продукції. При цьому виробництво та інвестування може здійснюватися у власній країні. За кордон продукція вивозиться або за допомогою міжнародних маркетингових посередників (непрямий експорт), або шляхом проведення власних експортних операцій, що пов'язано з найменшим ризиком, оскільки не потребує закордонних вкладень у виробництво товарів [68].

Іншим типом вкладень є спільне підприємництво, в результаті якого створюються спільні виробничі потужності з якою-небудь місцевою організацією. Закордонний інвестор може в цьому випадку купити собі частку вже в існуючому підприємстві або за згодою сторін вони можуть створити зовсім нове підприємство.

Таким чином, інвестиційну привабливість з позиції іноземного інвестора слід розглядати як багаторівневу систему, яка включає: країну, галузь, регіон, підприємство, продукцію. Співвідношення цих рівнів для різних інвесторів може мати різне значення і послідовність. У більшості випадків інвесторів цікавлять усі рівні конкурентних переваг у звичному за масштабом розташуванні: від загального до конкретного.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «АГРОХОЛДІНГ 2007» БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Фінансові та економічні умови діяльності фермерського господарства

Нині в сільському господарстві земля – це головний засіб виробництва без якого неможливий весь процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. На відміну від усіх засобів виробництва, які зазнають фізичного і морального зносу і стають непридатними для використання, земля є „вічним” засобом виробництва. Ця особливість зумовлена такою важливою її властивістю, як родючість, що при раціональному користуванні землею підвищується. Тому раціональне землекористування є обов’язковою складовою комплексної системи експлуатації та охорони природних ресурсів.

Об’єктом дослідження є фермерського господарства (ФГ) «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області. Дане фермерське господарство здійснює свою діяльність на основі статуту який діє відповідно до Законів України «Про фермерське господарство».

Структура управління двоступенева. Кожен спеціаліст виконує свою роботу і вирішує всі питання, пов’язані з нею сам, але в свою чергу підпорядковується керівнику підприємства. Керівник господарства відповідає за: реалізацію продукції найбільш вигідним покупцям та за вихід продукції на високі рівні ринку збуту.

ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області має зерновий напрямок – обсяг реалізації зернових культур становить 60% від загальної кількості товарної продукції. Головними культурами в господарстві є озима пшениця, озимий ріпак, озимий ячмінь та соняшник.

У ФГ «Агрохолдинг 2007» повне і раціональне використання земельних угідь має найважливіше значення для розвитку сільського господарства. Тому стан і використання земельних ресурсів в господарстві потребує доброго вивчення і прийняття необхідних заходів по їх поліпшенню.

За даними річного звіту можна визначити структуру земельних угідь (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Склад і структура земельних угідь ФГ «Агрохолдинг 2007»
Білгород-Дністровського району Одеської області**

Види угідь	Роки					
	2022		2023		2024	
	Площа, га	%	Площа, га	%	Площа, га	%
Сільськогосподарські угіддя:	1003,8	95,9	1008,9	96,4	1008,9	96,4
у т. ч. рілля	976,0	97,2	983,0	97,4	983,0	97,4
пасовища	-	-	-	-	-	-
сінокоси	32,9	2,8	25,8	2,6	25,8	2,6
Несільсько-господарські угіддя	43,3	4,1	38,2	3,6	38,2	3,6
Загальна земельна площа	1047,0	100	1047,0	100	1047,0	100

Дані табл. 2.1 свідчать, що загальна земельна площа підприємства становить 1047,0 га.

Сільськогосподарські землі підприємства у 2022–2024 рр. складали 1008,9 га. За досліджуваний період структура сільськогосподарських угідь підприємства дещо змінилась. Площа ріллі з 976,0 га збільшилась до 983,0 га, площа сінокосів зменшилась – відповідно з 32,9 га до 25,8 га.

У 2022–2024 рр. у загальній земельній площі господарства найбільшу питому вагу займають сільськогосподарські угіддя – 96,4 %. Найменший розмір серед земельних ресурсів господарства займають несільськогосподарські угіддя – 3,6% у загальній земельній площі.

Земельні ресурси господарства використовуються в основному на сільськогосподарські угіддя тобто для посівів сільськогосподарських культур.

Важливим напрямком аналізу даних про земельні ресурси є визначення інтенсивності використання земельних угідь.

Для цього доцільно використовувати показники інтенсивності використання земельних угідь.

Розрахуємо коефіцієнт використання ріллі під посіви за останні три

роки (формула 2.1):

$$K_{в.р.} = \text{Площа посівів, га} / \text{Площа ріллі, га} \quad (2.1)$$

$$K_{в.р.2022 \text{ р.}} = 0,71;$$

$$K_{в.р.2023 \text{ р.}} = 0,82;$$

$$K_{в.р.2024 \text{ р.}} = 0,86.$$

Слід зазначити, що земельні ресурси господарства використовуються інтенсивно, про це свідчать показники інтенсивності використання землі.

Коефіцієнт використання ріллі під посіви у 2022 р. становив 0,71. У 2023–2024 рр. цей показник істотно збільшився і становив відповідно 0,82; 0,86. Це показує, що у 2024 р. лише 14 % площі ріллі незасіяні сільськогосподарськими культурами.

Спеціалізація – це переважаючий розвиток кількох або однієї галузі з урахуванням природноекономічних умов певної зони.

Спеціалізація господарства – це об'єктивний і закономірний процес, який розвивається на основі впровадження у виробництво нової техніки.

Розміщення та спеціалізація органічно пов'язані, взаємно обумовлені й водночас мають різний зміст і форму. Якщо розміщення характеризує форму суспільного поділу праці на певній території, то спеціалізація може розвиватися й на локальнішому рівні, але залежить насамперед від рівня розвитку продуктивних сил.

Рівень спеціалізації найповніше характеризується питомою часткою окремих галузей в структурі товарної продукції підприємства. Він дає змогу виявити ті види продукції, з якими господарство вступає в суспільний поділ праці.

Зазвичай, у більшості аграрних підприємств організація виробництва передбачає розвиток однієї або двох галузей рослинництва й однієї або двох галузей тваринництва в раціональному поєднанні з додатковими та підсобними галузями. Вони формують товарну продукцію і визначають виробничий напрям підприємства.

Основним показником, що характеризує спеціалізацію підприємства є структура товарної продукції. Спеціалізація господарства розраховується за такими показниками (табл. 2.2). Розрахуємо коефіцієнт спеціалізації (формула 2.2):

$$K_{\text{сп.}} = 100/P_i (2i - 1) \quad (2.2)$$

$$K_{\text{сп.}} = 100/246,4 = 0,40$$

Узагальнюючим показником, який характеризує рівень виробничої спеціалізації підприємства є коефіцієнт спеціалізації (0,40), який свідчить, що суб'єкт господарювання має середній рівень спеціалізації, а саме напрямок виробництва: вирощування технічних та зернових культур.

Розміщення та спеціалізація органічно пов'язані, взаємно обумовлені й водночас мають різний зміст і форму. Якщо розміщення характеризує форму суспільного поділу праці на певній території, то спеціалізація може розвиватися й на локальнішому рівні, але залежить насамперед від рівня розвитку продуктивних сил.

Рівень спеціалізації найповніше характеризується питомою часткою окремих галузей в структурі товарної продукції підприємства. Він дає змогу виявити ті види продукції, з якими господарство вступає в суспільний поділ праці.

Ефективність виробництва є економічною категорією, що відображає суть процесу відтворення. Рівень ефективності повинен характеризуватись системою економічних показників, що враховували б ступінь впливу окремих факторів, ресурсів, вкладень в досягнення основних цілей на рівні суспільного та господарського відтворення.

Таблиця 2.2

Рівень спеціалізації та структура товарної продукції
ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області

Види продукції, галузі діяльності	Вартість товарної продукції, тис грн.				% Pi	Номер в ранж. ряді, i	Pi (2i – 1)
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	В середньому за рік			
Зернові і зернобобові	242,8	346,4	263,8	284,4	64,5	1	64,5
Технічні	96,4	69,6	37,9	68	15,4	2	46,2
Насіння соняшнику	5,4	-	-	1,8	0,4	7	5,2
Овочі відкритого ґрунту	8,0	4,4	-	4,1	0,9	6	9,9
Інша продукція рослинництва	32,5	31,7	36,2	33,5	7,6	4	53,2
Разом по рослинництву	385,2	452,2	338,0	391,7	-	-	-
М'ясо свиней	-	-	2,0	0,6	0,2	8	3,0
М'ясо ВРХ	-	-	1,6	0,5	0,1	9	1,7
Молоко	-	-	26,3	8,8	1,9	5	17,1
Інша продукція тваринництва	-	-	0,9	0,3	0,1	10	1,9
Разом по тваринництву	-	-	30,8	10,2	-	-	-
Інша продукція, роботи, послуги	64,3	29,0	21,9	38,4	8,7	3	43,5
Разом по сільському господарству	449,5	481,2	390,5	440,3	100	-	246,2

Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва означає одержання максимальної кількості продукції з 1 га земельної площі, від однієї голови худоби при найменших затратах праці і коштів на виробництво одиниці продукції.

Економічну ефективність інтенсифікації сільського господарства характеризують такі показники: середньорічна вартість основних виробничих фондів, середньорічна чисельність робітників, грошова виручка, поголів'я худоби.

Для покращення та підвищення економічної ефективності інтенсифікації сільського господарства треба знизити фондомісткість, матеріаломісткість та енергомісткість виробництва.

На основі отриманих даних розраховуються показники економічної ефективності виробництва зерна, а саме:

- урожайність зерна, ц/га;
- собівартість одиниці продукції, грн./ц;
- затрати праці на 1 га і 1 ц продукції, люд-год.;
- оплата праці за 1 ц продукції, грн.;
- чистий дохід, прибуток з 1 га, грн.;
- рівень рентабельності виробництва зерна, % ;
- питомі капіталовкладення на 1 га, грн.

Діяльність ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області характеризують такі економічні показники (табл. 2.3).

Собівартість продукції є одним з основних економічних показників. Чим нижча собівартість тим вища рентабельність суб'єкта господарювання. Зниження собівартості сприяє підвищенню ефективності виробництва.

На основі даної таблиці можна стверджувати, що за досліджуваний період 2022 - 2024 рр. всі показники зазнали змін. Вартість валової продукції в співставних цінах у 2024 р. становила 223,7 тис. грн.

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності
ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області

Показник	Роки			2024 р. у % до 2022 р.
	2022	2023	2024	
Вартість валової продукції в співставних цінах, тис. грн.	257,6	275,9	223,7	86,8
Виручка від реалізації, тис. грн.	449,5	481,2	390,5	86,9
Закріплено землі всього, га	1047,0	1047,0	1047,0	100,0
у т. ч. с.-г. угідь	1003,8	1008,9	1008,9	100,5
з них рілля	976,0	983,0	983,0	100,7
Поголів'я тварин на кінець року, умов. гол.	-	-	42	-
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	262,1	251,4	228,1	87,0
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	170,1	228,6	277,3	163,0
Фондозабезпеченість, грн.	14054,9	10402,3	9896,5	70,3
Фондоозброєність, грн.	1735,6	1163,8	1481,3	85,3
Фондовіддача, грн.	1,23	1,35	1,22	99,1
Чистий прибуток, тис. грн.	95,8	87,1	44,6	-
Рівень рентабельності, %	29,0	27,0	16,0	-

Виручка від реалізації у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р. становила 390,5 тис. грн. Загальна земельна площа становила у звітному році 1047,0 га.

Поголів'я тварин на кінець 2024 р. становила 42 умовні голови.

Середньорічна вартість основних виробничих фондів у 2024 р. порівняно з 2022 і 2023 рр. скоротилася.

Середньорічна вартість оборотних засобів в 2022 р. становила 170,1 тис. грн., а у 2024 р. становила 277,3 тис. грн.

Фондозабезпеченість у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області поступово зменшується і у 2024 р. становила 9896,5 грн.

Рівень рентабельності у досліджуваному господарстві поступово зменшується по рокам відповідно 29 %, 27 %, 16%.

Проведений детальний аналіз свідчить про те, що у фермерському господарстві за останні три роки спостерігається зменшення ресурсного потенціалу підприємства.

На основі показників комплексної оцінки економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції намічаються шляхи підвищення ефективності використання та окупності капіталовкладень, поліпшення структури основних виробничих фондів, скорочення витрат матеріально-технічних коштів і праці у розрахунку на одиницю продукції, підвищення економічної ефективності виробництва.

Найважливішим питанням керування фінансовими ресурсами є ефективність їх використання. Для цього потрібно провести аналіз фінансового стану господарства.

Аналіз фінансового стану за звітний період починається з його загальної оцінки за даними балансу. Для того, щоб проаналізувати всі питання фінансового стану підприємства необхідно розглянути основні показники аналізу фінансового стану підприємства.

Під час аналізу фінансового стану підприємства доцільно скласти

порівняльний аналітичний баланс підприємства. В порівняльному аналітичному балансі необхідно відобразити основні розділи активу й пасиву балансу. Порівняльний аналітичний баланс характеризує як структуру звітності бухгалтерської форми, так і динаміку окремих її показників. Він систематизує її попередні розрахунки.

При цьому усі показники порівняльного аналітичного балансу можна розділити на три групи: показники структури балансу; показники динаміки балансу; показники структурної динаміки балансу.

На основі порівняльного аналітичного балансу здійснюють аналіз структури майна. Структура вартості майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношеннях залучених та оборотних засобів, які покривають їх у пасивах. У структурі вартості майна відображаються специфіка діяльності підприємства.

Система аналітичних коефіцієнтів – провідний елемент фінансового оцінювання підприємства. Виділяють чотири групи показників за такими напрямками фінансового аналізу: аналіз поточної діяльності, аналіз рентабельності, аналіз ліквідності та аналіз платоспроможності.

Ефективність поточної фінансово-господарської діяльності може бути оцінена тривалістю операційного циклу, яка залежить від оборотності коштів у різних видах активів. Прискорення оборотності свідчить про підвищення ефективності. Тому основними показниками цієї групи є показники ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів: фондівіддача, коефіцієнти оборотності коштів у запасах і розрахунках

Показники аналізу рентабельності використовують для оцінки загальної ефективності вкладення коштів у дане господарство. Оцінку рентабельності і ділової активності підприємства доцільно здійснювати на підставі комплексу показників: рентабельність реалізованої продукції; рентабельність усього капіталу.

Головним джерелом інформації для аналізу фінансового стану є

бухгалтерській баланс підприємства. Баланс – це групування інформації на початок і кінець звітного періоду, тобто підсумок господарських операцій на певну звітну дату.

Важливу інформацію з балансу черпають і аудитори, які мають змогу вибирати правильне рішення щодо проведення перевірок, виявлення слабких місць у системі обліку, різних помилок у зовнішній звітності клієнта. І нарешті, аналітики для аналізу фінансового стану підприємства використовують передовсім дані балансу. Для аналізу фінансового стану підприємства важливо вміти читати баланс, тобто знати зміст кожної зі статей, спосіб її оцінки, взаємозв'язок з іншими статтями, якісну характеристику.

В роботі наведено порівняльний аналітичний агрегований баланс фермерського господарства (табл. 2.4).

Горизонтальний аналіз балансу полягає в порівнянні кожної статті балансу і розрахунку змін абсолютних і відносних величин, а також якісній характеристиці виявлених відхилень.

Вертикальний аналіз балансу передбачає розрахунок відносних показників. Завдання вертикального аналізу — розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній сумі валюти балансу і оцінка змін питомої ваги. З допомогою вертикального аналізу можна здійснювати міжгосподарські порівняння.

Горизонтальний (динамічний) аналіз цих показників дає можливість установити абсолютні відхилення й темпи зростання за кожною статтею балансу, а вертикальний (структурний) аналіз балансу - зробити висновки про співвідношення власного й позичкового капіталу, що свідчить про рівень автономності підприємства за умов ринкових відносин, про його фінансову стабільність. Горизонтальний та вертикальний аналіз може проводитися за кілька звітних періодів.

Таблиця 2.4

Порівняльний аналітичний агрегований баланс

ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р.

Показник	На початок року		На кінець року		Темп росту, %	Відхилення, +,-	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%		тис. грн.	%
Актив							
I. Необоротні активи:	462,2	65,6	227,3	42,2	49,1	-234,9	-23,4
у т. ч. Основні засоби	228,8	32,5	227,3	42,2	99,2	-1,5	9,7
Незавершене будівництво	233,5	33,1	-	-	-	-233,5	-33,1
II. Оборотні активи	242,8	34,4	311,1	57,8	128,1	68,3	23,4
у т. ч. Запаси	204,9	29	280,3	52	136,8	75,4	23
Дебіторська заборгованість	36,6	5,2	29,5	5,5	80,5	-7,1	0,3
Грошові кошти та їх еквівалент: у національній валюті	1,3	0,18	1,3	0,2	100	0	0
Баланс	705,0	100	538,4	100	76,3	-166,6	-
Пасив							
I. Власний капітал	452,1	64,1	266,5	49,5	58,9	-185,6	-14,6
у т. ч. Статутний капітал	3,1	0,4	3,1	0,6	100	0	0,2
Пайовий капітал	-	-	-	-	-	-	-
Додатковий капітал	354,4	50,2	124,1	23	35	-230,3	-27,2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	94,6	13,4	139,3	25,9	147,2	44,7	12,5
III. Довгострокові зобов'язання	157,9	22,4	144,1	26,8	91,2	-13,8	4,4
IV. Поточні зобов'язання	95,0	13,5	127,7	23,7	134	32,7	10,2
Баланс	705,0	100	538,4	100	76,3	-166,6	-

Отже, можна назвати основні риси, наявність яких у балансі дає можливість віднести його до „позитивного”: зростання темпів приросту усіх активів над темпи приросту необоротних активів; перевищення власного капіталу підприємства над позичковим і збільшення темпів його зростання проти темпів зростання залученого капіталу; приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості.

Зазначимо, що стабільність діяльності суб'єкта господарювання залежить від правильності та доцільності вкладені фінансових ресурсів у активи, тому для його оцінки необхідно вивчити передусім склад, структуру майна та джерел його утворення, а також причини їх змін. Особливу увагу при цьому приділяється вивченню причин, які негативно впливають на фінансовий стан підприємства.

За даними балансу визначається вартість усього майна підприємства (підсумок активу балансу – валюта балансу) і сума джерел утворення (підсумок пасиву балансу) цього майна на певну звітну дату.

Далі визначається відхилення за кожним видом майна і джерел його утворення порівнянням даних на кінець і на початок звітного періоду. Для вивчення структурних змін необхідно додатково визначити питому вагу кожного виду майна в загальній валюті балансу і вивчити причини змін структури майна і джерел його утворення.

В роботі наведено загальна оцінка стану майна ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області (табл. 2.5).

З наведених даних можна зробити висновок, що на кінець 2024 р. вартість майна в розпорядженні підприємства становила 538,4 тис. грн., тобто за звітний період майно підприємства зменшилося. В 2024 р. у загальній вартості майна, яке перебуває в розпорядженні підприємства, 42,2% становлять основні засоби й необоротні активи, які зменшилися на кінець звітного періоду. Слід зазначити, що оборотні активи збільшились за звітний період.

Детальний аналіз цього питання дає можливість установити, якою мірою господарство може спиратися на власні кошти і скільки треба позичити, а також наскільки ефективно використовуються власні й позичені кошти.

Таблиця 2.5

Загальна оцінка стану майна ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області, тис. грн.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення, +, -	
				2023 р. від 2022р.	2024 р. від 2022 р.
1. Усього майна (валюта балансу)	720,9	705,0	538,4	-15,9	-181,2
1.1. Основні засоби і необоротні активи	506,7	462,2	227,3	-44,5	279,4
у % до майна	70,2	65,5	42,2	-4,7	-23,3
1.2. Оборотні активи (оборотний капітал)	214,2	242,8	311,1	28,6	96,9
у % до майна	29,7	34,4	55,8	4,7	21,4
1.2.1. Запаси	164,7	204,9	280,3	40,1	115,6
у % до оборотного капіталу	76,9	84,4	90,1	7,5	5,7
1.2.2. Дебіторська заборгованість	49,1	36,6	29,5	12,5	19,6
у % до оборотного капіталу	22,9	15,1	9,5	-7,8	-5,6
1.2.3. Кошти та їх еквіваленти:					
у національній валюті	0,4	1,3	1,3	0,9	0
у % до оборотного капіталу	0,2	0,5	0,4	0,3	-0,1
1.3. Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,25	0,3	0,44	0,05	0,14
Коефіцієнт вибуття основних засобів	-	0,16	0,008	-	-0,152

Аналізуючи дані балансу, можна стверджувати про те, що вартість майна підприємства зменшилась за звітний період за рахунок зменшення власних коштів власних коштів; решта покривалась за рахунок збільшення зобов'язань підприємства. За звітний період частка позичених коштів збільшилась.

Проаналізувавши склад, структуру майна підприємства і джерел його утворення, можна зробити висновок, що для вивчення цього питання можна застосувати модель економічного аналізу, що передбачає такі операції: визначення питомих складових і джерел набуття майна в його загальній вартості на початок і кінець звітного періоду; порівняння даних на кінець звітного періоду з даними на його початок і визначення причини зміни; вивчення причин зміни складу структури майна і джерел його набуття, і

передовсім тих, що негативно позначаються на фінансовому стані підприємства; доведення до відома керівництва підприємства інформації, яка сприятиме прийняттю управлінських рішень, спрямованих на усунення причин, що негативно впливають на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Отже, фінансовий стан господарства – складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У сучасних умовах господарювання вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Фінансовий стан підприємства треба систематично оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу.

Фінансовий стан підприємства можна оцінити з погляду його короткострокової та довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Ліквідність підприємства – це його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів.

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань.

Основні коефіцієнти ліквідності: коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт маневреності (табл. 2.6).

Господарство буде ліквідним, якщо його поточні активи перевищуватимуть короткострокові зобов'язання. Господарство може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі.

Якщо на підприємстві оборотний капітал складається в основному з коштів (грошей) та короткострокової дебіторської заборгованості, то таке господарство вважають ліквіднішим, ніж те, де оборотний капітал складається в основному із запасів.

Таблиця 2.6

Основні коефіцієнти ліквідності

Коефіцієнти	Розрахунок коефіцієнтів		Нормативне значення
Коефіцієнт маневреності K_m	$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власні кошти}}$	$\frac{\text{Підсумок I розділу активу}}{\text{Підсумок I розділу пасиву}}$	$K_m \geq 0,5$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності K_l	$\frac{\text{Найбільш ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	$\frac{\text{Підсумок II розділу активу балансу}}{\text{Підсумок II розділу пасиву балансу}}$	$K_l \geq 0,2$

Для оцінки реального рівня ліквідності підприємства необхідно провести аналіз ліквідності балансу. Аналіз ліквідності підприємства передбачає два такі етапи: складання балансу ліквідності; розрахунок та аналіз основних показників ліквідності. В роботі наведено аналіз ліквідності балансу ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області (табл. 2.7).

Для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки за кожною групою активу і пасиву балансу. Баланс буде абсолютно ліквідним, якщо задовольнятиме такі умови: 1. Найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви або дорівнюють їм. 2. Активи, що швидко реалізуються, дорівнюють короткостроковим пасивам або більші за них. 3. Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви. 4. Активи, що реалізуються повільно, дорівнюють довгостроковим пасивам або більші за них.

За даними табл. 2.7 баланс господарства, що аналізується, є в основному неліквідним.

На початок звітної періоду:

$$A_1 < П_1;$$

$$A_2 > П_2;$$

$$A_3 < П_3;$$

$$A_4 > П_4.$$

На кінець звітної періоду:

$$A_1 < П_1;$$

$$A_2 > П_2;$$

$$A_3 > П_3;$$

$$A_4 > П_4.$$

В роботі наведено аналіз ліквідності балансу ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р. (табл. 2.8).

Таблиця 2.7

Аналіз ліквідності балансу ФГ «Агрохолдинг 2007»

Білгород-Дністровського району Одеської області у 2023 р., тис. грн

Актив	На початок року	На кінець року	Пасив	На по- чаток року	На кінець року	Платіжний надлишок або недостача	
						На початок року	На кінець року
1. Найбільш ліквідні активи (А ₁)	0,4	1,3	1. Негайні пасиви (П ₁)	140,6	452,1	-140,2	450,8
2. Активи, що швидко реалізуються, (А ₂)	49,1	36,6	2. Короткострокові пасиви (П ₂)	-	-	49,1	36,6
3. Активи, що реалізуються повільно(А ₃)	164,7	204,9	3. Довгострокові пасиви (П ₃)	262,9	157,9	-98,2	47,0
4. Активи, що важко реалі-зуються (А ₄)	506,7	462,2	4. Постійні пасиви (П ₄)	317,3	95,0	189,3	367,2
Баланс	720,9	705,0		720,0	705,0		

2

Таблиця 2.8

Аналіз ліквідності балансу ФГ «Агрохолдинг 2007»

Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р., тис. грн

Актив	На	На	Пасив	На початок року	На	Платіжний надлишок або недостача
-------	----	----	-------	--------------------	----	-------------------------------------

	початок року	кінець року			кінець року	На початок року	На кінець року
1. Найбільш ліквідні активи (A ₁)	1,3	1,3	1. Негайні пасиви (П ₁)	452,1	266,5	-450,8	-265,2
2. Активи, що швидко реалізуються, (A ₂)	36,6	29,5	2. Короткострокові пасиви (П ₂)	-	-	36,6	29,5
3. Активи, що реалізуються повільно (A ₃)	204,9	280,3	3. Довгострокові пасиви (П ₃)	158,0	144,1	47,0	136,2
4. Активи, що важко реалі-зуються (A ₄)	462,2	227,3	4. Постійні пасиви (П ₄)	95	127,7	367,2	99,5
Баланс	705,0	538,4		705,0	538,4		

За даними табл. 2.8 баланс господарства, що аналізується, у 2024 р. є також в основному не ліквідним.

На початок звітної періоду: На кінець звітної періоду:

$A_1 < П_1;$	$A_1 < П_1;$
$A_2 > П_2;$	$A_2 > П_2;$
$A_3 > П_3;$	$A_3 > П_3;$
$A_4 < П_4.$	$A_4 < П_4.$

Другим етапом аналізу ліквідності підприємства є розрахунок та аналіз основних показників ліквідності. Вони застосовуються для оцінки можливостей підприємства виконати свої короткострокові зобов'язання. Показники ліквідності дають уявлення не тільки про платоспроможність підприємства на конкретну дату, а й у випадках надзвичайних ситуацій.

Ліквідність підприємства, як відомо, можна оперативно визначити за допомогою коефіцієнтів ліквідності. Коефіцієнти ліквідності можуть бути різними за назвою, але сутність їх в основному однакова як на українських підприємствах, так і в зарубіжних фірмах та компаніях.

Основні показники ліквідності: загальний коефіцієнт ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт маневреності.

У роботі наведено аналіз основних показники ліквідності ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2023 р. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз коефіцієнтів ліквідності ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2023 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, +,-	Норматив-не значення
1. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,2	0,22	0,02	>0,7
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,008	0,007	0,2-0,35
3. Коефіцієнт маневреності	- 0,596	- 0,861	- 0,265	-
4. Загальний коефіцієнт ліквідності	0,86	1,43	0,56	-

Баланс суб'єкта господарювання має відносно низьку ліквідність, тобто спроможність будь-якого з активів трансформуватися в гроші (кошти), а рівень ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого цю трансформацію можна здійснити.

Платоспроможність відображає спроможність суб'єкта господарювання розрахуватись по своїм боргам та зобов'язанням у конкретний період часу. Показниками низької платоспроможності підприємства є наявність: недоїмок з платежів до бюджету; простроченої заборгованості підприємства робітникам і службовцям із заробітної плати і прирівняних до неї платежів; непогашених у встановлений строк банківських кредитів; заборгованості постачальникам за матеріальні цінності і послуги, не сплачені в строк.

У роботі наведено аналіз основних показники ліквідності ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз коефіцієнтів ліквідності ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області у 2024 р.

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення, +,-	Норматив-не значення
1. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,22	0,15	- 0,06	>0,7
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,008	0,007	- 0,001	0,2-0,35
3. Коефіцієнт маневреності	- 0,861	0,143	1,004	-
4. Загальний коефіцієнт ліквідності	1,43	1,73	0,3	-

Основні показники і коефіцієнти платоспроможності: коефіцієнт покриття балансу; рівень прогнозованої платоспроможності; коефіцієнт заборгованості (табл. 2.11).

Для комплексної оцінки ліквідності балансу слід використовувати загальний коефіцієнт платоспроможності підприємства (формула 2.3):

Таблиця 2.11

Основні коефіцієнти платоспроможності

Коефіцієнти	Розрахунок коефіцієнтів		Нормативне значення
Коефіцієнт покриття балансу K_n	$\frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	$\frac{\text{II і III розділи активу}}{\text{III розділ пасиву}}$	$K_n \geq 1$
Рівень прогнозованої платоспроможності	Порівняння величини активів, що повільно реалізуються, з довгостроковими зобов'язаннями	Підсумок II розділу активу та підсумок II розділу пасиву	$A \geq P$
Коефіцієнт заборгованості K_3	$\frac{\text{Позичені кошти}}{\text{Власні кошти}}$	$\frac{\text{II і III розділи пасиву}}{\text{I розділ активу}}$	$K_3 \leq 1$

$$\lambda = \frac{a_1 A_1 + a_2 A_2 + a_3 A_3}{a_1 P_1 + a_2 P_2 + a_3 P_3} \quad (2.3)$$

де: А і П – відповідні групи по активу і пасиву;

$$a_1 = 1;$$

$$a_2 = 0,5;$$

$$a_3 = 0,3.$$

Загальний коефіцієнт платоспроможності господарства показує суми усіх ліквідних засобів підприємства до суми всіх платіжних зобов'язань, при умові, що різні групи платіжних засобів і платіжних зобов'язань входять до вказаних сум із коефіцієнтами, враховуючи їх значення з точки зору термінів надходження засобів і погашення зобов'язань.

Баланс господарства має відносно низьку ліквідність. Загальний коефіцієнт платоспроможності підприємства на початок звітнього року склав 0,46, а на кінець року дорівнював 0,49. Це свідчить, що фермерське господарство може забезпечити покриття своїх зобов'язань лише на 49 %.

Таким чином, підвищення рівня платоспроможності підприємства

залежить від поліпшення результатів його виробничої та комерційної діяльності. Водночас надійний фінансовий стан залежить також і від раціональної організації використання фінансових ресурсів.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що в ринкових умовах основні заходи проведення фінансової стабілізації підприємства передбачають: уникнення неплатоспроможності підприємства (головним завданням в системі заходів фінансової стабілізації є забезпечення відновлення здатності платежів підприємства щодо поточних зобов'язань); відновлення фінансової стійкості підприємства (дозволяє уникнути загрози банкрутства не тільки в короткостроковому, але і у відносно тривалому періоді); зміна фінансовій стратегії підприємства (фінансова стабілізація досягається у випадку, коли господарство забезпечує стабільне зниження вартості використовуваного капіталу і постійне зростання своєї ринкової вартості, а це завдання вимагає прискорення темпів економічного розвитку на основі коригування фінансової стратегії господарства).

2.2. Організація інвестиційної діяльності у фермерському господарстві

Важливою складовою у проведенні досліджень щодо інвестиційного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання є вивчення його складових. В цьому контексті набуває особливого значення розгляд важливих питань організації обліку інвестиційної діяльності в конкретному підприємстві.

Організацією бухгалтерського обліку у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області займається бухгалтер, особа, яка пов'язана з господарством трудовими відносинами. Вона уповноважена діяти від імені суб'єкта господарювання, в тому числі підписувати фінансову звітність, складену від імені господарства; підписує з директором підприємства документи, які є підставою для приймання і видачі цінностей, грошових коштів, розрахункових, кредитних, фінансових зобов'язань.

У ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області

бухгалтерський облік організовано на основі вимог, згідно з якими повинна підвищуватись ефективність діяльності облікового апарату. У сільськогосподарському товаровиробничому капітальні інвестиції спрямовані на придбання основних засобів. Купуються транспортні засоби, машини і обладнання безпосередньо на заводах і в постачальницьких організаціях на основі договору купівлі-продажу, який укладається між господарством і постачальниками. На ряду з ним від постачальників виписується рахунок, товарно-транспортна накладна, податкова накладна, від господарства покупця) – платіжне доручення, довіреність (виписується уповноваженій особі на отримання основних засобів).

Слід зазначити, що для обліку капітальних інвестицій в Плані рахунків виділено окремий рахунок 15 «Капітальні інвестиції», який призначено для обліку невичерпаних витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів. Не можуть вважатись капітальними інвестиціями перераховані інвестором авансові платежі під будівництво. На рахунку 15 «Капітальні інвестиції» повинні обліковуватися лише активи, що перебувають у власності підприємства. Віднесення авансових платежів до капітальних інвестицій може призвести до повторного рахунку: у замовника – як незавершеного будівництва, у підрядника – як незавершеного виробництва. Тому сплачені аванси слід вважати звичайною дебіторською заборгованістю, а не капітальними інвестиціями, і до моменту одержання документа, що засвідчує факт виконання робіт, вони повинні обліковуватись на рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами».

ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області купує основні засоби переважно за рахунок коштів капітальних інвестицій (рис. 2.1).

Характеризуючи аналітичний облік зазначимо, що облік витрат на придбання основних засобів (крім худоби) ведуть за видами або групами придбаних об'єктів (трактори, рисозбиральні комбайни, автомобілі та інші), а всередині груп – за марками машин у Виробничих звітах за такими статтями: купівельна вартість техніки або обладнання; транспортні витрати; інші витрати (на обкатування машин, вартість палива при доставці машин своїм ходом, оплата праці за доставку і монтаж техніки, оплата послуг спеціалізованих підприємств).

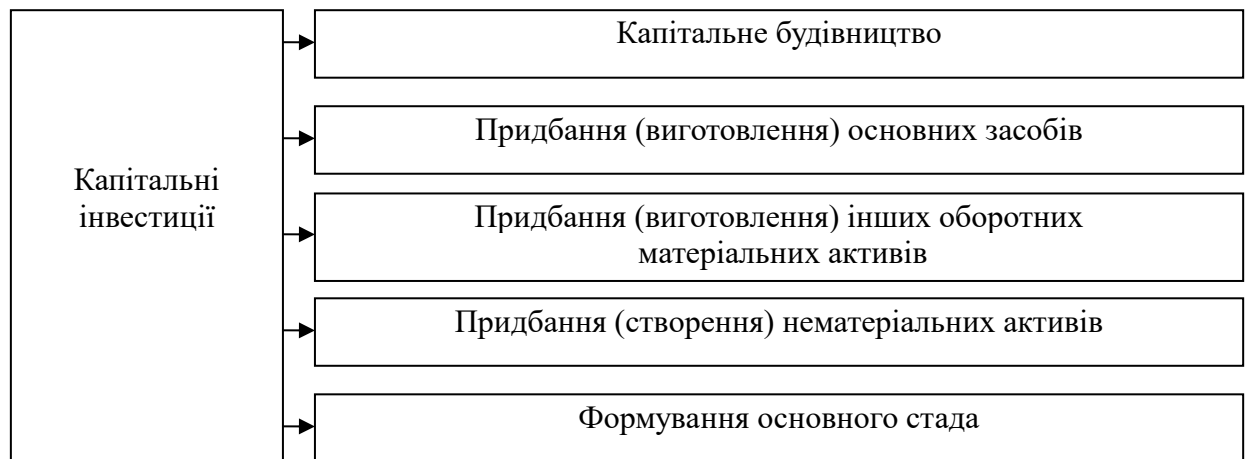

Рис. 2.1. Капітальні інвестиції ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області

Варто наголосити й на тому, що важливе значення при обліку капітальних інвестицій має організація аналітичного обліку. В зв'язку з цим до субрахунків рахунку 15 «Капітальні інвестиції» доречним є відкривати рахунки третього, четвертого та інших порядків для відображення відтворювальної, технологічної структури, елементів витрат та ведення пооб'єктного обліку. Зважаючи на це, відображення інформації про капітальні інвестиції в фінансовій звітності потребує уточнення, а саме, оскільки назва статті активу балансу «Незавершене будівництво» обмежує об'єкти відображення, більш коректним буде зміна назви даної статті на «Незавершені капітальні інвестиції».

Слід зазначити, що вартість придбаних основних засобів складається з їх купівельної вартості згідно з рахунками постачальників (крім вартості одержаних у комплекті з ними запасних частин, шин та інструментів), витрат на транспортування, витрат на консультаційні, інформаційні, посередницькі послуги, витрати на встановлення, монтаж та налагодження, витрат на д о с луги спеціалізованих господарств та фахівців (інженерів, юристів) і становить їх історичну (первісну) вартість. Порядок відображенні господарських операцій, пов'язаних з придбанням основних засобів на підприємстві наведемо у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Господарські операції з придбання основних засобів у
ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської
області**

Первинний документ	Зміст господарської операції
Рахунок - фактура. Податкова накладна	Відображено купівельну вартість трактора МТЗ-80 на суму без ПДВ. Відображено суму податкового кредиту щодо ПДВ
Рахунок. Податкова накладна	Вартість послуг сторонньої організації по транспортуванню трактора в господарство на суму без ПДВ. Відображено суму податкового кредиту щодо ПДВ
Дорожній лист трактора	Списано вартість палива на обкатку трактора. Нараховано оплату праці трактористу, зайнятому на обкатці трактора
Авансовий звіт	Відображено вартість витрат на відрядження, пов'язаних з придбанням трактора
Накладна внутрішньо - господарського призначення	Оприбутковано запасні частини, шини і комплект інструментів
Акт приймання - передачі ОЗ	Зараховано до складу основних засобів придбаний трактор

Синтетичний облік капітальних інвестицій у дослідженому господарстві здійснюється за журнально-ордерною формою обліку. Записи здійснюються у хронологічному порядку на підставі первинних документів або листів – розшифрувань. У кінці місяця підбиваються підсумки обороту за місяць по кореспондуючих рахунках та загалом по рахунку 15 «Капітальні інвестиції» і після порівняння їх з даними реєстрами суми переносяться у Головну книгу.

Варто зазначити, що аналітичний облік капітальних інвестицій у дослідженому суб'єкті господарювання здійснюється у Виробничому звіті по групах витрат. Всередині кожної групи відкриваються аналітичні рахунки по кожному об'єкту окремо. У кінці місяця по кожному об'єкту в розрізі статей витрат виводиться загальна сума фактичних витрат за місяць і зростаючим підсумком з початку року.

Оскільки стрімкі економічні зміни в Україні вимагають звернення особливої уваги на ведення обліку фінансових інвестицій, тому доцільно розглянути організацію їх ведення на підприємстві.

На нашу думку, головними задачами звітності фінансових інвестицій є:

- відповідно до мети придбання фінансових інвестицій правильно їх класифікувати;
- юридично правильно сформувати первинні документи;
- заключати вигідні договори з придбання інвестицій, своєчасно і відповідно до облікової політики робити переоцінку до справедливої вартості;
- не втрачати контролю за інвестиціями;
- своєчасно та достовірно відображати в звітності операції з придбанням, переоцінкою та погашення фінансових інвестицій.

Вважаємо, що порядок обліку фінансових інвестицій і розкриття інформації про фінансові інвестиції у фінансовій звітності повинні відповідати вимогам чинних нормативних актів.

Цілком очевидно, що нині у процесі функціонування сучасне сільськогосподарське господарство співпрацює з великою кількістю партнерів. Тому для задоволення в повній мірі всіх інформаційних потреб користувачів в обліковій інформації необхідно складати цільові фінансові звіти, але для цього потрібно здійснювати одне з основних завдань організації обліку – своєчасне документальне оформлення операцій з фінансовими інвестиціями.

По кожному пакету придбаних цінних паперів в двох примірниках складається реєстр, який повинен мати наступні обов'язкові реквізити: найменування емітента, номінальну вартість цінного паперу, купівельну вартість, номер, серію, загальну кількість, дату купівлі, дату продажу.

На розрахунок премії або дисконту складається довідка бухгалтерії. Коли придбані господарством акції, облігації або інші цінні папери передаються банку на тимчасове зберігання, то в регістрах аналітичного обліку посилаються на відповідний документ, який одержано з банку.

Всі цінні папери описуються в Книзі облік цінних паперів, яка повинна бути зброшурована, скріплена печаткою підприємства та підписами керівника та головного бухгалтера, сторінки пронумеровані. Виправлення в Книгу можуть вноситися лише з дозволу керівника та головного бухгалтера зазначенням дати виправлень. Важливу роль при оцінці фінансових інвестицій відіграє принцип обачності, що передбачає застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки фінансових інвестицій, які повинні добігати завищенню оцінки активів.

На підставі вищевикладеного у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області необхідно здійснити: своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з фінансовими інвестиціями дозволить підприємству розширити обсяг та ступень деталізації інформації у звіті, який одночасно буде задовольняти інтереси усіх груп користувачів облікової інформації. Отже, правильна організація фінансових інвестицій є запорукою стабільної та ефективної роботи досліджуваного підприємства.

В контексті дослідження цієї проблем зазначимо, що вижливе значення для суб'єкта господарювання мають довгострокові фінансові інвестиції (рис. 2.2).

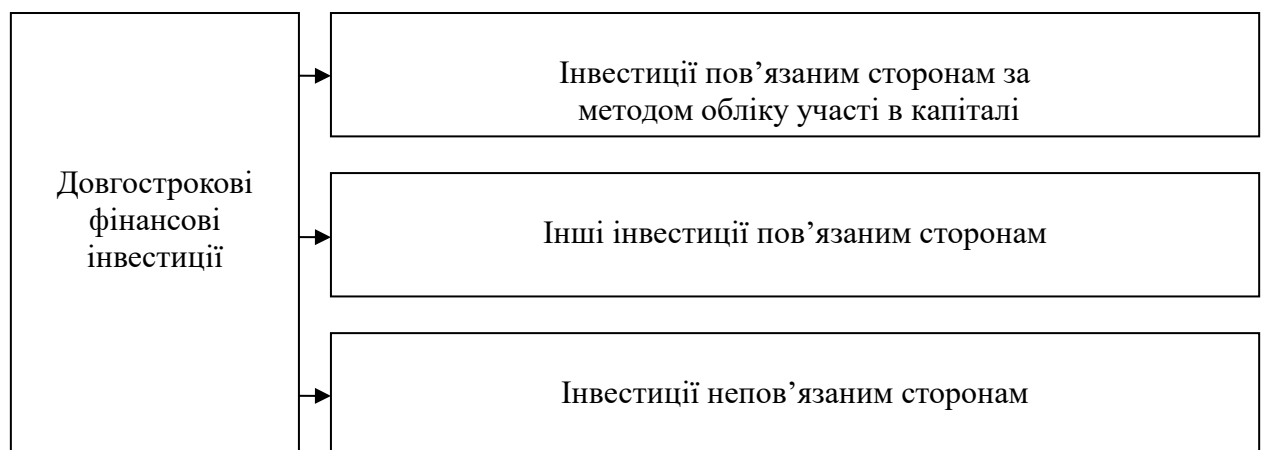

Рис. 2.2. Довгострокові фінансові інвестиції ФГ «Агрохолдинг 2007»
Білгород-Дністровського району Одеської області

Функціональна спрямованість операційної діяльності підприємств, що не є

інституціональними інвесторами, визначає в якості пріоритетної форми здійснення реальних інвестицій. Однак на окремих етапах розвитку підприємства виправдане здійснення й фінансових інвестицій. Така спрямованість інвестицій може бути викликана необхідністю ефективного використання інвестиційних ресурсів, сформованих до початку здійснення реального інвестування за відібраними інвестиційними проектами; у випадках. Коли кон'юнктура фінансового ринку дозволяє одержати значно більший рівень прибутку на вкладений капітал, аніж операційна діяльність на «затухаючих» товарних ринках; за наявності тимчасово вільних грошових активів, пов'язаних із сезонною діяльністю підприємства; у випадках наміченого «захоплення» інших підприємств у переддень галузевої, товарної або регіональної диверсифікації своєї діяльності шляхом вкладення капіталу в їх статутні фонди (або придбання відчутного пакета їх акцій) та в низці інших випадків. Види довгострокових фінансових інвестицій наведені на рис. 2.3.

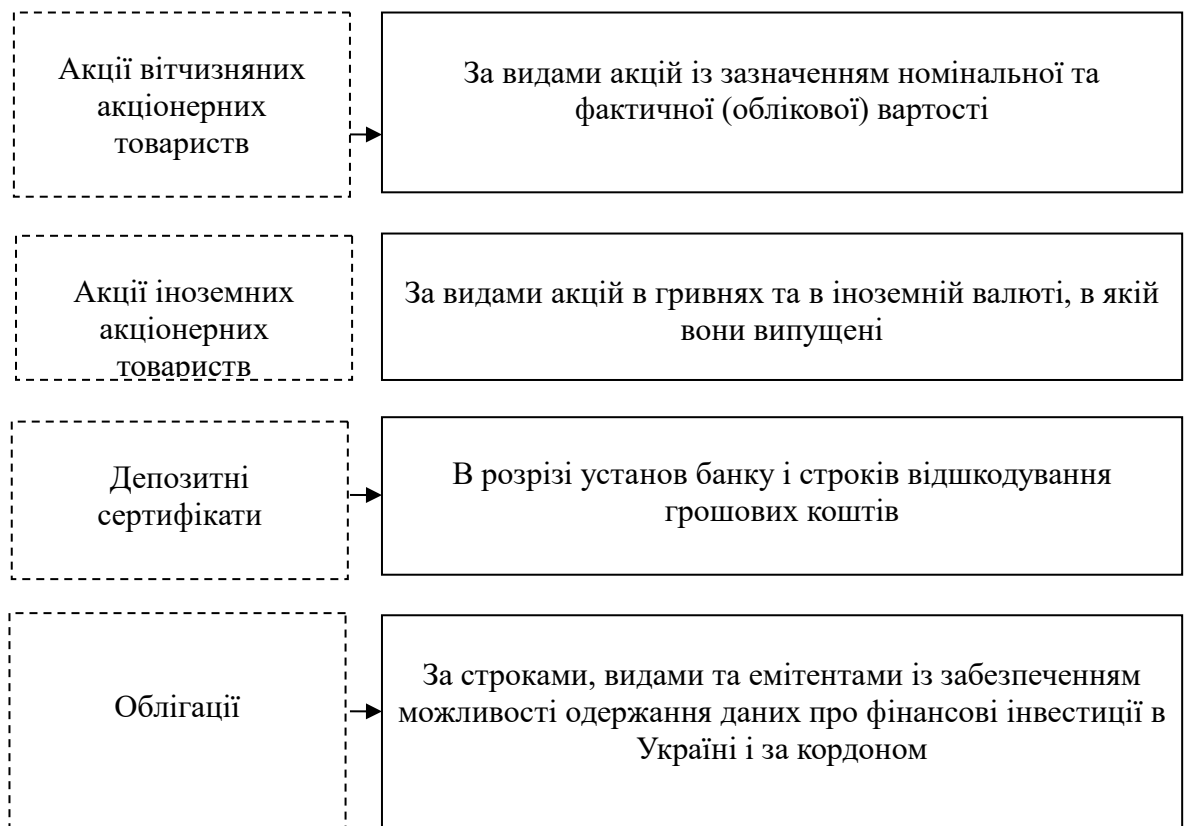

Рис. 2.4. Довгострокові фінансові інвестиції

Нині фактичні витрати на придбання фінансових інвестицій складаються з: суми, які сплачуються згідно з договором продавцю; суми, які сплачуються спеціалізованим підприємством, іншим підприємством і особам за інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з придбанням цінних паперів; винагороди, які сплачуються посередницьким організаціям, за участю яких придбані цінні папери; витрати із сплати відсотків за позиковими коштами, які використовуються на придбання цінних паперів; інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням цінних паперів.

Фінансові інвестиції визнаються і відображаються в балансі дослідженого суб'єкта господарювання за умови, що оцінка їх може бути достовірно визначена та очікується в майбутньому отримання економічних вигід, пов'язаних з їх використанням. При надходженні фінансових інвестицій у господарство їх первісна оцінка залежить від придбання. Норми П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» застосовуються всіма підприємствами (крім бюджетних установ).

Особливості оцінки фінансових інвестицій при надходженні у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області представлені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Особливості оцінки фінансових інвестицій при надходженні у
ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської
області**

Способи придбання фінансових інвестицій	Складові первісної вартості фінансових інвестицій
За грошові кошти	Ціна придбання, комісійні винагороди, мито, податки, збори, обов'язкові платежі та інші витрати безпосередньо пов'язані з придбанням фінансових інвестицій
Шляхом обміну на цінні папери власної емісії	Справедлива вартість переданих цінних паперів
Шляхом обміну на інші активи	Справедлива вартість переданих активів

За справедливою артістю відображаються всі інвестиції, крім інвестицій, що утримуються господарством до їх погашення або

обліковуються за методом участі в капіталі, а також інвестиції, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо.

Як відомо, при складанні звітності застосовуються наступні методи оцінки:

- за справедливою вартістю;
- за амортизованою собівартістю;
- за методом участі в капіталі.

Особливості оцінки фінансових інвестицій на дату балансу наведені у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Особливості оцінки фінансових інвестицій на дату балансу

Види фінансових інвестицій	Метод оцінки фінансових інвестицій	Оцінка фінансових інвестицій на дату балансу
Інвестиції в асоційовані, дочірні підприємства та з спільну діяльність (зі створенням юридичної особи – спільного підприємства)	Метод участі в капіталі (П(С)БО 12)	За вартістю, що визначається урахуванням зміни (+) (-) загальної величини власного капіталу об'єкта інвестування (крім тих, які результатом операцій між інвестором та об'єктом інвестування) (П(С)БО 12)
Інвестиції, що утримуються господарством до їх погашення	Амортизована собівартість фінансових інвестицій (П(С)БО 12)	За амортизованою собівартістю
Інші інвестиції, у тому числі інвестиції, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо	Справедлива вартість Собівартість з урахуванням зменшення корисності інвестицій (П(С)БО 12)	За справедливою вартістю. За собівартістю, зменшеною на суму інших витрат від зменшення корисності інвестицій

Вчені розглядають метод участі в капіталі як метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестиції відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. Зменшення корисності – втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу (інвестиції) над сумою очікуваного відшкодування (П(С)БО 7 «Основні засоби»).

За амортизованою собівартістю відображаються інвестиції, не призначені для продажу. Вони включають інвестиції в боргові цінні папери та акції, які, як правило, здійснюються з метою одержання доходу у вигляді відсотків і утримуються господарством до погашення (інвестиції в облігації,

векселі), тому вони оцінюються за амортизованою собівартістю. При цьому, якщо інвестицію придбано за вартістю, меншою за номінальну, то вважається, що вона придбана з дисконтом, а якщо заплачено суму, яка перевищує номінальну вартість інвестицій, придбано з премією.

Особливості визначення справедливої вартості інвестицій наведено на рис. 2.4.

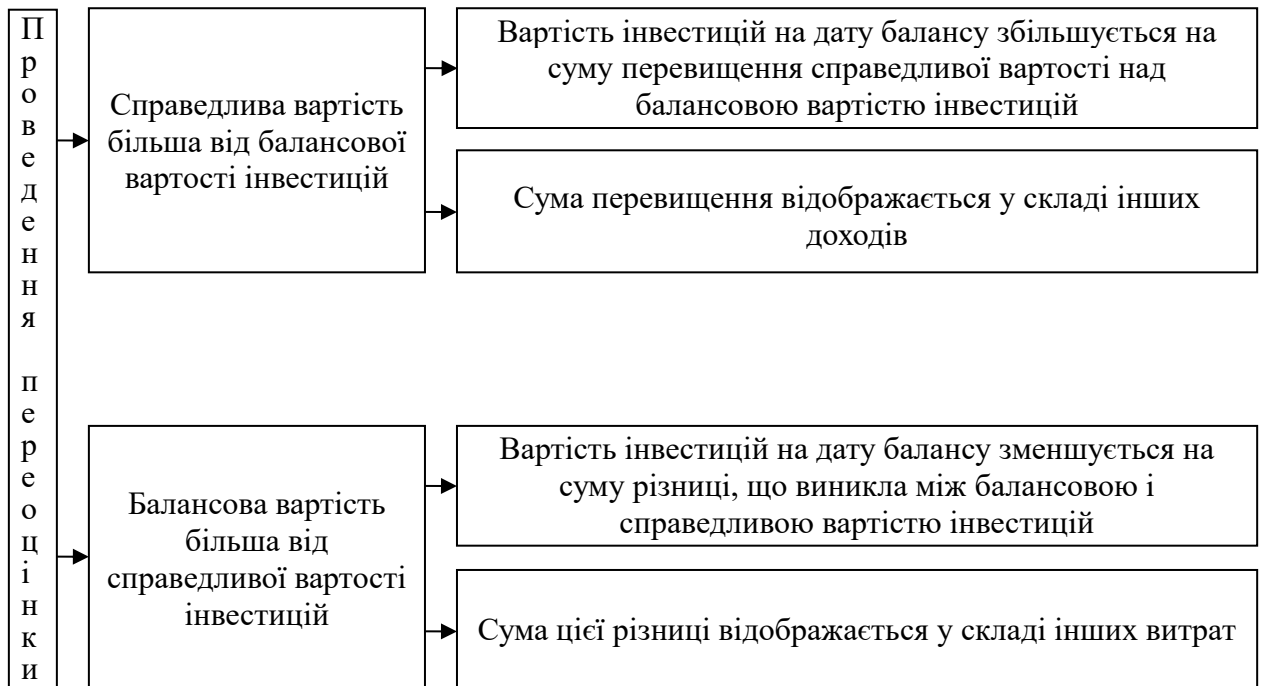

Рис. 2.5. Визначення справедливої вартості інвестицій

Слід зазначити, що різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія при придбанні) амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка. Ефективна ставка відсотка визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестиції (або зобов'язання) та вартості погашення.

Щодо довгострокових фінансових інвестицій, то їх оцінка залежить від рівня впливу інвестора на операційну і фінансову діяльність підприємства. Вважаємо, що шляхом здійснення фінансових інвестицій в акції підприємств можна отримати певні економічні вигоди.

Таким чином, у контексті даного підрозділу роботи нами були досліджені сучасні проблеми організація інвестиційної діяльності у

досліджуваного суб'єкта господарювання.

2.3. Організація внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності у фермерському господарстві

Внутрішній контроль – це організовуваний господарством процес перевірки виконання і забезпечення реалізації усіх управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності з метою реалізації інвестиційної стратегії.

На нинішньому етапі, дослідження об'єктів внутрішньогосподарського контролю операцій з капітальними інвестиціями на підприємстві проводить при перевірці певних груп документів, які заповнюються при здійсненні операцій з капітальними інвестиціями (договори на реалізацію інвестиційних проектів; документи, що засвідчують договірні відносини (договори підряду, договори купівлі-продажу); проектно-кошторисна документація; бухгалтерська документація, пов'язана з обліком капітальних інвестицій тощо). Щоб чітко і точно проконтролювати усі операції виконані з капітальними інвестиціями необхідно визначити послідовність дій, які будуть виконуватись у ході контролю. Послідовність таких дій наведено у плані тематичної внутрішньогосподарської перевірки капітальних інвестицій.

Цілком очевидно, що нині служба внутрішньогосподарського контролю повинна створюватись на підприємстві лише в тому разі, якщо виконується принципів внутрішньогосподарського контролю – принцип ефективності. Ефективність внутрішньогосподарського контролю розраховується за формулою 2.4:

$$Ефективність = \frac{Результати}{Витрати}, \quad (2.4)$$

У ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області не створено службу внутрішньогосподарського контролю, ми можемо розрахувати кількість осіб, з яких може складатися дана служба, якщо її створити. Для цього візьмемо умовний коефіцієнт ефективності 1,3 і

розрахуємо кількість осіб, які будуть утворювати контролюючий орган на підприємстві (2.5):

$$n = \frac{r}{E * B}, \quad (2.5)$$

де n – кількість осіб, що мають складати службу внутрішньогосподарського контролю;

r – результати від функціонування служби внутрішньогосподарського контролю;

E – коефіцієнт ефективності контролюючого органу;

B – витрати на одного суб'єкта контролю.

Таким чином, можна зробити висновок, що для створення служби внутрішньогосподарського контролю у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області потрібно дві особи. Вважаємо, що створення такої служби було б доцільним на підприємстві.

Як відомо, при проведенні внутрішньогосподарського контролю капітальних інвестицій на сучасному підприємстві керуються законодавчо-нормативною базою. Так як, сільськогосподарське господарство не передбачає окремого контролюючого органу, контроль за капітальними інвестиціями ведуть працівники та керівники підприємства, які постійно і ретельно перевіряють наявність об'єктів капітальних інвестицій, правильність документального оформлення, законність здійснення господарських операцій з капітальними інвестиціями.

Зазначимо, що було б доцільно створити спеціальний окремо відведений контролюючий орган для більш чіткого і точного контролю за відображенням дій і операцій з капітальними інвестиціями. Розподіл обов'язків слід навести у вигляді посадових інструкцій. Контроль проводиться з метою виявлення, попередження та усунення порушень (зловживань) та вад у використанні фінансових ресурсів.

Методикою внутрішньогосподарського контролю є сукупність

технічних та методичних прийомів контролю, яка дає змогу всебічно, в повному обсязі і об'єктивно дослідити господарські і фінансові підприємства не залежно від їх форм власності та часу їх здійснення. Узагальнення теоретичних досліджень у сфері внутрішньогосподарського контролю надало можливість побудувати загальну схему методики проведення внутрішньогосподарського контролю операцій з капітальними інвестиціями (рис. 2.5).

На основі проведеного дослідження можна констатувати, що під час контролю капітальних інвестицій у ФГ «Агрохолдинг 2007» Білгород-Дністровського району Одеської області і порушень не було виявлено. Але, взагалі на підприємствах дуже часто трапляються випадки шахрайства при здійсненні капітального будівництва як підрядним, так і господарським способом.

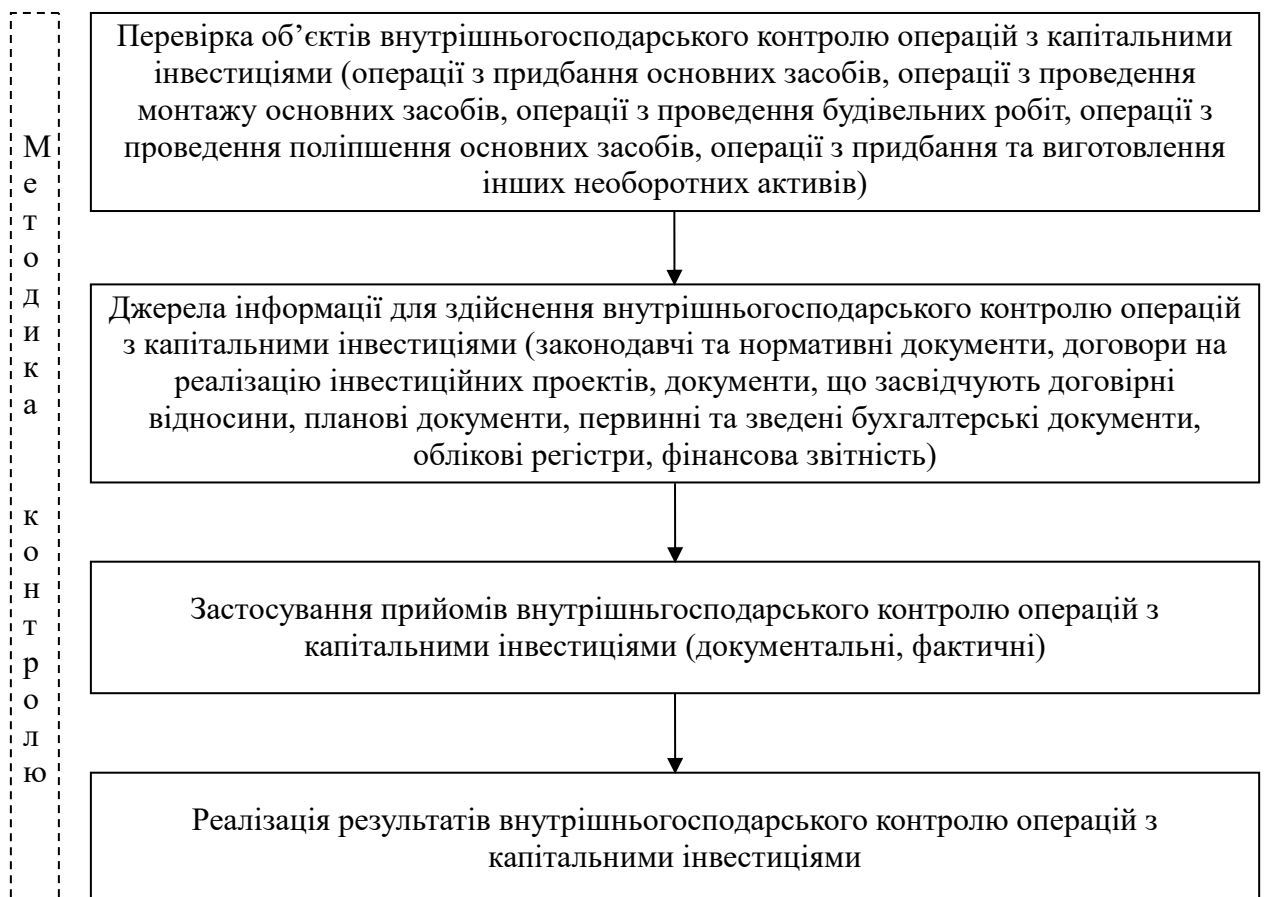

Рис. 2.5. Особливості методики проведення внутрішньогосподарського контролю операцій з капітальними інвестиціями

Варто зазначити, що інвентаризація капітальних інвестицій здійснюється відповідно до інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затвердженої наказом Міністерством фінансів України, при інвентаризації незавершеного виробництва, незавершеного капітального будівництва і незавершеного ремонту:

- в інвентаризаційних описах вказується найменування відділу, стадія та ступінь їх готовності, кількість або обсяг робіт;

- сировина, матеріали і покупні напівфабрикати, що перебувають біля робочих місць і не піддавались обробці, до опису незавершеного виробництва не включаються, а фіксуються в описах матеріальних цінностей або в окремих описах;

- кількість сировини і матеріалів, що входять до складу неоднорідної маси або суміші в незавершеному виробництві, визначається технічними розрахунками у порядку, передбаченому галузевими інструкціями з питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції;

- інвентаризаційна комісія повинна перевірити, чи не значиться у складі незавершеного капітального будівництва устаткування, що передане до монтажу, а фактично не розпочате монтажем, а також стан об'єктів, що законсервовані, і будівництво яких тимчасово припинено, виявити причини і підстави для їх консервації;

- на збудовані об'єкти, що фактично введені в дію повністю або частково, але прийняття і введення в дію яких не оформлено належними документами, а також на завершені, але з якихось причин не введені в дію об'єкти, в окремих інвентаризаційних актах вказуються причини затримки оформлення здачі в експлуатацію вказаних об'єктів.

Крім того, необхідно переконатися, що аналітичний облік капітального будівництва на підприємстві здійснюється окремо за кожним об'єктом будівництва. На практиці часто зустрічаються випадки, коли «в купу змішуються» всі витрати – як на поточні ремонти основних засобів, так і на

здійснення нового будівництва, капітального ремонту, реконструкції (технічного переоснащення), пусконаладжувальних та інших робіт. Якщо склалася така ситуація, спочатку слід виділити витрати на поточні ремонти, які відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» мають обліковуватись як витрати періоду. Далі слід впевнитись, що будівельно-монтажні або ремонтно-будівельні роботи, відображені в обліку як закінчені, дійсно мали місце.

Сучасні підприємства під час проведення контрольно-ревізійних заходів повинні керуватись нормативно-правовим забезпеченням, що є обов'язковим для всіх суб'єктів господарсько-економічної діяльності. На сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт з питань організації діяльності системи внутрішньогосподарського контролю. Проте ряд відповідних нормативно-правових актів містять положення, методика та методичні прийоми, які покликані спрямувати дії внутрішньо контролюючих органів в єдине русло і досягти відповідної мети. За критерієм сутності, яка наведена в них правове забезпечення внутрішньогосподарського контролю можна класифікувати за чотирма рівнями: загальносистемний, організаційний, методологічний, управлінський. Ці рівні поєднують в собі відповідних чотири блоки нормативно-правового регулювання: глобального; державного; відомчого; внутрішньогосподарського.

Подальший розгляд цього питання показує, що методологічний рівень включає основні засади процесу внутрішньогосподарського контролю на підприємстві і охоплює провідні напрями методики проведення контролю. Він формує блок відомчого регулювання, оскільки представлений під законними нормативними актами розробленими та затвердженими окремими міністерствами, відомствами.

Сучасна управлінська система правового регулювання відносин в сфері внутрішньогосподарського контролю повинна включати окремі положення статуту, облікової політики, положення про спостережну раду, положення про ревізійну комісію, посадові інструкції та договори про матеріальну відповідальність.

У зарубіжній економічній літературі структура внутрішнього контролю трактується як система, що складається з трьох елементів:

- контрольна сфера;
- система бухгалтерського обліку;
- процедури контролю.

Виходячи з цих позицій, можна стверджувати, що модель внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності як окремої підсистеми загальної системи контролю дає змогу визначити взаємозв'язок елементів системи контролю в процесі оцінювання інвестиційної діяльності. У цьому зв'язку важливо чітко контролювати ступінь управлінського впливу на ефективність управлінських рішень. Запропонований системний підхід до дослідження питань організації внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності передбачає виокремлення особливостей інвестиційного процесу, які можуть впливати на організацію та функціонування системи зовнішнього і внутрішнього контролю безпосередньо через окреслення певної мети та завдань або опосередковано, завдяки системі бухгалтерського обліку, підконтрольному середовищу, засобам (процедурам) контролю.

Зазначимо, що контрольна сфера – це набір характеристик, визначених службовими взаємовідносинами, спрямованими на контроль суб'єкта господарювання.

Контрольна сфера складається з таких елементів:

- політика і методи управління;
- організаційна структура суб'єкта господарювання;
- діяльність апарату управління;
- методи розподілу функцій управління та відповідальності;
- управлінські методи контролю, в тому числі внутрішній аудит;
- кадрова політика; вплив зовнішнього контролю.

Отже, стан контрольної сфери залежить від стилю роботи керівництва підприємства, його філософії та ефективної системи роз'яснення мети контролю і нагляду за діяльністю працівників.

Суб'єктом внутрішньогосподарського контролю виступає особа або

група осіб, які володіють відповідними правами та можливостями зі здійснення контрольних функцій над об'єктами контролю. Під об'єктами внутрішньогосподарського контролю слід розуміти господарські процеси та відносини, що виникають в ході здійснення господарської діяльності підприємства, та на які, спрямовані контрольні функції суб'єктів контролю.

Наступним кроком дослідження є визначення процедур контролю. Під процедурами контролю слід розуміти спеціальні перевірки, які виконують працівники окремих служб, спрямовані на попередження, виявлення та виправлення помилок у системі бухгалтерського обліку. Покладання відповідальності за здійснення попереднього і наступного контролю повністю на головних бухгалтерів послаблює і ускладнює контроль, приводить до викривлення звітних даних про виконання планів, знижує якість обліку.

Сьогодні внутрішньогосподарський контроль охоплює всі сфери функціонування підприємства, його результати є важливою базою для прийняття управлінських рішень, тому він повинен здійснюватися безперервно та охоплювати всі організаційні структури підприємства. Завданнями внутрішньогосподарського контролю операцій з вибуття основних засобів є наступні: збереження майна власника підприємства, а саме інвестиційних ресурсів, що були вкладені в здійснення капітальних інвестицій; забезпечення якісної розробки й ефективного досягнення цілей діяльності підприємства зі здійснення операцій з вибуття основних засобів через реалізацію прийнятих управлінських рішень; забезпечення економічної, юридичної та технічної достовірності інформації про вибуття основних засобів; попередження порушень в діяльності підприємства зі здійснення вибуття основних засобів та виявлення причин, що їх породжують.

Отже, розгляд цього питання показує, що нині головним для суб'єкта господарювання є не створення системи контролю, яка гарантувала б повну відсутність відхилень, помилок в роботі, а побудувати систему, яка б допомагала їх своєчасно виявляти та усувати, сприяючи підвищенню

ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

На нашу думку, для досягнення оптимального результату від організації системи внутрішньогосподарського контролю операцій з вибуття основних засобів на рівні окремого господарюючого суб'єкта необхідно виходити з особливостей його діяльності та організаційної структури. Найбільш доцільним для великих підприємств є введення до їх штату окремого працівника і бухгалтера-контролера), за яким в посадовій інструкції необхідно закріпити відповідні функціональні обов'язки.

Подальшим кроком дослідження є визначення об'єктів внутрішньогосподарського контролю. До складу об'єктів внутрішньогосподарського контролю слід відносити господарські процеси (сукупність певних економічно однорідних операцій) та відносини, що виникають в ході проведення господарської діяльності підприємства зі здійснення капітальних інвестицій.

Таким чином, дослідження об'єктів контролю операцій з вибуття основних засобів доцільно проводити при перевірці певних груп документів, які заповнюються при здійсненні операцій з вибуття основних засобів (документи, що засвідчують договірні відносини (договори купівлі-продажу); бухгалтерська документація, пов'язана з обліком вибуття основних засобів тощо). Договори необхідно вивчати з точки зору законності їх укладання та дотримання зобов'язань. Загальною ознакою для договорів, що передбачають передачу майна (договори постачання, купівлі-продажу) є наявність матеріального об'єкту. В них поряд з дотриманням умов договорів слід перевіряти повноту оприбуткування майна за найменуванням, кількістю та асортименту, правильність цін та своєчасність оплати.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що реалізація суб'єктами контролю результатів проведених досліджень операцій з капітальними інвестиціями передбачає розробку заходів з усунення виявлених недоліків та порушень та контроль за їх усуненням. Такі заходи включають усунення виявлених недоліків при перевірці документів, вказівки

щодо усунення недоліків та порушень, обговорення недоліків з керівництвом та розробку відповідних управлінських рішень. Контроль за усуненням виявлених недоліків і порушень передбачає вивчення виконання рішень, прийнятих за результатами контролю працівниками відділів, в яких були допущені порушення та недоліки, а також вивчення усунення недоліків і порушень при проведенні наступних перевірок. Такий підхід дозволяє побудувати раціональну систему внутрішнього контролю основних засобів, що дає можливість, по-перше, сформулювати ефективну амортизаційну політику; по-друге, своєчасно виявляти резерви ефективності використання основних засобів.

В останні роки на практиці держав із розвиненою ринковою економікою значного поширення набув – контролінг. Принципом цієї системи, яка отримала назву управління за відхиленнями, є оперативне порівняння основних планових і фактичних показників для виявлення відхилень між ними в певному взаємозв'язку цих відхилень на підприємстві з метою взаємодії на вузлові фактори нормалізації діяльності.

Основними функціями інвестиційного контролінгу суб'єкта господарювання є:

- спостереження за реалізацією інвестиційних завдань, встановлених системою планових показників і нормативів;
- вимір ступеня відхилення фактичних результатів інвестиційної діяльності від передбачених;
- діагностика за розмірами відхилень важливих погіршень в інвестиційній позиції підприємства і суттєвого зниження темпів його розвитку;
- розробка оперативних управлінських рішень з нормалізації інвестиційної діяльності підприємства згідно з передбаченими цілями і показниками;
- коригування за необхідності окремих цілей і показників інвестиційної діяльності, пов'язаних зі змінами в зовнішньому інвестиційному середовищі, кон'юнктури інвестиційного ринку і внутрішніх умов (рис. 2.6).

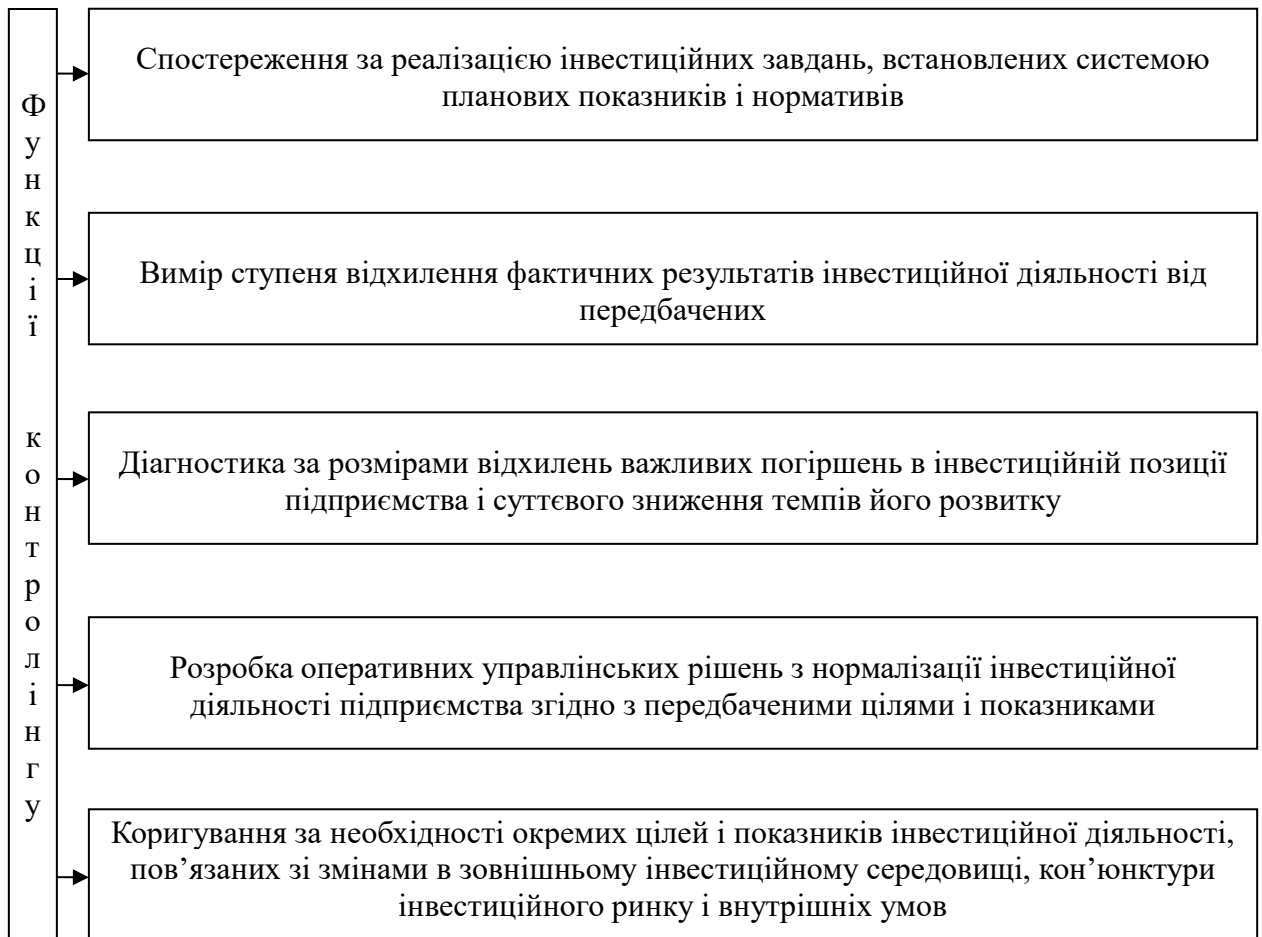

Рис. 2.6. Функції інвестиційного контролінгу

Побудова інвестиційного контролінгу суб'єкта господарювання базується на певних принципах:

- спрямованість системи інвестиційного контролінгу на реалізацію розробленої інвестиційної стратегії підприємства. Інвестиційний контролінг має відображати основні пріоритети розвитку інвестиційної діяльності підприємства;
- багатофункціональність інвестиційного контролінгу - має забезпечити контроль пріоритетних показників розвитку інвестиційної діяльності не тільки по підприємству в цілому, але й у розрізі окремих його центрів інвестицій, передбачати можливість порівняння контролюючих показників із середньогалузевими, забезпечувати взаємозв'язок контрольованих інвестиційних показників з іншими важливими показниками господарської діяльності підприємства;
- орієнтованість інвестиційного контролінгу на кількісні стандарти. Ефективність контрольних дій значно підвищується, якщо контрольовані стандарти діяльності виражені конкретними кількісними показниками;

- відповідність методів інвестиційного контролінгу специфіці методів інвестиційного аналізу та інвестиційного планування. У процесі організації внутрішнього інвестиційного контролю необхідно орієнтуватись на цілий арсенал раніше розглянутих систем і методів інвестиційного планування та аналізу;

- своєчасність операцій контролінгу. Адекватність періодів контрольних дій періоду здійснення окремих операцій, пов'язаних із формуванням результатів інвестиційної діяльності;

- гнучкість побудови контролінгу. Внутрішній інвестиційний контроль має бути побудований з урахуванням можливості пристосування до нових інструментів інвестування, до нових форм інвестиційної діяльності, до нових видів технологій і методів;

- простота побудови контролінгу;

- економічність контролінгу. Витрати зі здійснення інвестиційного контролінгу мають бути мінімізовані з позиції їх адекватності та загального ефекту цього контролю (рис. 2.7).

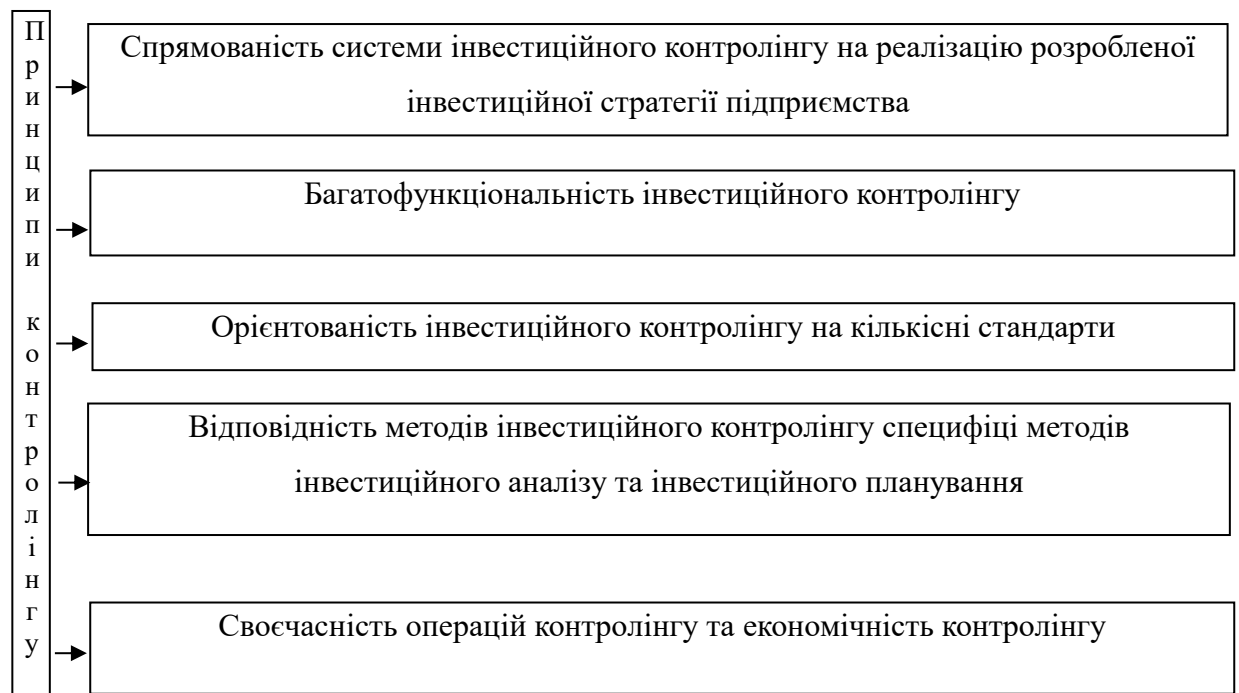

Рис. 2.7. Принципи інвестиційного контролінгу

Отже, у процесі дослідження обґрунтовано концептуальні положення організації внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності у фермерському господарстві. Встановлено, що інвестиційний контролінг – це контролююча система, яка забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності господарства.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Напрями покращення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Інвестиції в широкому розумінні – це вкладення різних ресурсів з метою отримання економічного ефекту або іншого запланованого результату (содіапазон можливостей і специфіку механізмів конкретного використання. Найбільш універсальною з позицій сфери використання в інвестиційному процесі є грошова форма капіталу, яка, однак, для безпосереднього застосування в цьому процесі потребує у більшості випадків його трансформації в інші форми.

Використовуваний в інвестиційному процесі капітал у всіх його формах може бути задіяний передусім у виробничій діяльності. В процесі сільськогосподарського виробництва інвестований капітал разом із іншими виробничими факторами використовується як взаємодіючий комплекс з певними внутрішніми пропорціями. При цьому всередині цього комплексу для випуску одного й того ж об'єму продукції можуть бути використані різні пропорції поєднання інвестованого капіталу з іншими основними факторами виробництва.

На нинішньому етапі діяльності суб'єктів господарювання головним аспектом має бути та є правильний облік відображення діяльності будь-якого суб'єкта для отримання інформації щодо фінансового результату за визначений період роботи. Отже, фінансові інвестиції теж потребують наявності досконалого та суттєвого обліку цього напрямку отримання прибутку. Для удосконалення обліку фінансових інвестицій необхідно розробити комплексну систему, яка б ґрунтувалася на специфічних умовах економічного і політичного життя України.

Особливості економічного розвитку, специфічні підходи до роздержавлення і приватизації, недосконалість ринкових механізмів та

податкового законодавства, значний сектор тіньової економіки повинні бути враховані при побудові національної моделі обліку фінансових інвестицій. Найбільше проблем при цьому виникає при оцінці та обліку інвестицій.

У зв'язку із цим у даний період в звітності суб'єктів господарювання повинні розрізнятися як окремі об'єкти фінансові інвестиції, що утримуються для одержання прибутку, контролю та інших вигод, і капітальні.

Про неможливість застосування рівнозначного поділу інвестицій на фінансові і капітальні свідчить двояке використання одних і тих коштів або інших засобів на різних етапах використання інвестиційних ресурсів.

Зазначимо, що капітальні інвестиції є похідною від процесу створення інвестиційних ресурсів. Про неможливість застосування терміну «капітальні інвестиції» для цілей, що передбачені Інструкцією з застосування Плану рахунків, свідчать і попередні дослідження, в яких обґрунтовується, що інвестиції повинні створювати або поповнювати капітал, а не виконувати функцію простого відтворення. Тому, вважаємо більш доцільним вживати термін «капітальні вкладення», а в балансі відображати як «незавершені капітальні вкладення». Таким чином, буде забезпечена взаємодія понять: інвестиції – поняття зовнішнє, що передбачає фінансовий або у вигляді інших активів потік, який надходить у господарство з зовнішніх джерел і завдяки цьому приносить дохід інвестору; а капітальні вкладення – внутрішнє поняття формування структури активів, які можуть здійснюватися як за рахунок зовнішніх джерел – інвестицій, позик, кредитів так і за рахунок внутрішніх – власних оборотних засобів, джерелом поповнення яких є прибуток.

У такому випадку капітальні вкладення складатимуть відокремлену частину реалізації довгострокових інвестицій, що направляються на придбання довгострокових виробничих або інших активів. Отже, можна зробити висновок, що застосування поняття капітальні вкладення більш гармонійно посяде в контексті бухгалтерського обліку, з погляд у обліку і розподілу засобів усередині господарської діяльності підприємства (зміна внутрішньої структури активу балансу).

На нинішньому етапі розвитку підприємств агропромисловому

комплексі України необхідною умовою ефективного їх функціонування є правильна організація обліку інвестиційної діяльності.

Напрями удосконалення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання наведені на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Напрями удосконалення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Основними шляхами удосконалення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є:

- дотримання вимог чинного законодавства;
- застосування прогресивних методик визначення ефективності інвестиційних проектів;
- контроль за процесом інвестування у суб'єкта господарювання;
- автоматизація інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Напрямами покращення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є:

1. Удосконалення інвестиційної стратегії підприємства (визначення пріоритетних напрямів інвестування на основі SWOT-аналізу; формування довгострокової інвестиційної політики з урахуванням ризиків; розробка системи управління інвестиційними проектами).

2. Залучення зовнішнього фінансування (розширення партнерств із міжнародними фінансовими установами (ЄБРР, МФК, USAID); використання

інструментів венчурного та краудфандингового фінансування; емітування корпоративних облігацій).

3. Оптимізація внутрішніх джерел фінансування (реінвестування прибутку у стратегічно важливі напрями; прискорення оборотності активів і зменшення витрат; залучення працівників до участі в інвестпроектах через опціони).

4. Поліпшення інвестиційного клімату (підвищення прозорості управлінських процесів; запровадження антикорупційних програм; вдосконалення корпоративного управління).

5. Використання цифрових інструментів (автоматизація процесів оцінювання ефективності інвестпроектів; впровадження електронних платформ для взаємодії з інвесторами; застосування Big Data і AI у прогнозуванні прибутковості інвестицій).

У табл. 3.1 наведено вплив основних заходів на покращення інвестиційної діяльності.

Таблиця 3.1

Вплив основних заходів на покращення інвестиційної діяльності

Напрямок	Очікуваний ефект	Приклади інструментів
Удосконалення інвестстратегії	Підвищення дохідності, зниження ризиків	ROI-аналіз, інвестпортфель
Залучення зовнішніх джерел	Збільшення обсягів інвестицій	Гранти, лізинг, іноземні кредити
Внутрішні резерви	Підвищення самоокупності	Оцінка нерентабельних активів
Інвестклімат	Підвищення довіри інвесторів	ESG-політики, прозора звітність
Цифровізація	Оптимізація інвестпроцесів	CRM-системи, платформи ERP

Покращення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання вимагає комплексного підходу, що охоплює як внутрішні (фінансова стратегія, ефективність використання ресурсів), так і зовнішні чинники (державна підтримка, інвестпривабливість країни). Ключову роль відіграють новітні технології та інноваційні фінансові інструменти, здатні забезпечити ефективне управління інвестиціями навіть в умовах високої невизначеності.

3.2. Удосконалення організації контролю інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Результати дослідження вказують на те, що в умовах конкурентного середовища інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання потребує постійного внутрішньогосподарського контролю.

Нині внутрішньогосподарський контроль у суб'єкта господарювання регламентується здебільшого наступними документами:

1. Стандарти Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC);
2. Положення про стандарти аудиту (SAS) №9 «Вплив функції внутрішнього аудиту на об'єм зовнішнього аудиту»;
3. Рекомендації Інституту внутрішніх аудиторів.

Оскільки ці документи розроблялись різними інституціями і для різних цільових груп, можливі певні невідповідності між ними. Однак кожний документ сфокусований на внутрішньогосподарському контролі і конкретній цільовій групі, приділяє багато уваги створенню і оцінці засобів внутрішнього контролю.

Розроблені документи дають визначення внутрішньому контролю, описують його складові і передбачають інструменти оцінки, також пропонуються варіанти звітності про проблеми внутрішнього контролю. Хоча всі визначення контролю містять, по суті, одні і ті ж поняття, існують певні відмінності. COBIT розглядає внутрішньогосподарський контроль як процес, який включає норми, процедури, прийоми і організаційні структури, що підтримують стратегію бізнесу. SAC зосереджує увагу на тому, що внутрішній контроль – це система, тобто сукупність функцій, підсистем і людей, з їх зв'язками. COSO виділяє внутрішній контроль як процес, тобто внутрішній контроль повинен стати складовою бізнесу – діяльності.

Отже, всі чотири документи роблять акцент на концепції розумної впевненості, оскільки це пов'язано з внутрішньогосподарським контролем. Внутрішній контроль на підприємстві не гарантує, що організація досягне своїх цілей або збереже свій бізнес. Швидше, внутрішньогосподарський контроль організований, щоб забезпечити менеджмент розумною впевненістю відносно досягнення цілей. В документах також визнається, що існують властиві внутрішньому контролю обмеження, і внаслідок

співвідношення витрати/результати не всі можливі засоби контролю будуть запроваджені. Такі обмеження можуть стати причиною того, що система внутрішнього контролю як така буде менш ефективна, як очікувалось.

У сучасній міжнародній практиці виділяють три основні елементи системи внутрішньогосподарського контролю: систему фінансового обліку; контрольне середовище; окремі елементи контролю.

Під системою належно організованого фінансового обліку підприємства розуміється система обліку, що формує повну, своєчасну і достовірну інформацію про фінансово-господарську діяльність, що забезпечує контроль за наявністю і рухом майна.

Контрольне середовище – сукупність факторів, що характеризують загальний стан системи управління господарством та впливають на відношення керівництва до необхідності та впровадження внутрішньогосподарського контролю за функціонуванням даного суб'єкта і, як наслідок, прийняття певних рішень.

Елементи контрольного середовища суб'єкта господарювання наведені на рис. 3.2.

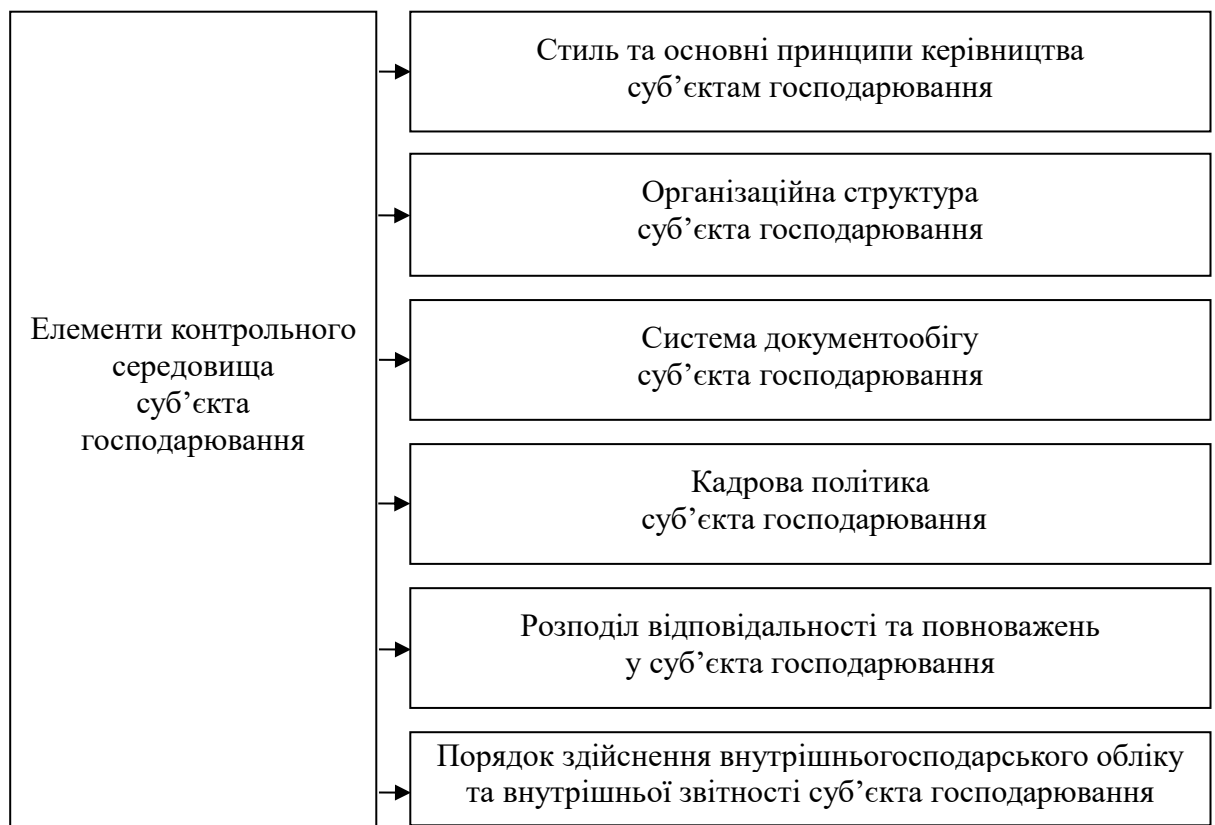

Рис. 3.2. Елементи контрольного середовища суб'єкта господарювання

До головних елементів контрольного середовища можна віднести:

- стиль та основні принципи керівництва суб'єктом господарювання;
- організаційну структуру суб'єкта господарювання;
- систему документообігу суб'єкта господарювання;
- кадрову політику суб'єкта господарювання;
- розподіл відповідальності та повноважень суб'єкта господарювання;
- порядок здійснення внутрішньогосподарського обліку та внутрішньої звітності суб'єкта господарювання.

До окремих елементів системи внутрішньогосподарського контролю суб'єкта господарювання відносять політику, процедури та інші дії щодо забезпечення можливості виявлення або попередження і виправлення похибок в обліковій документації, а також в загальному процесі управління економічним суб'єктом з метою досягнення його стратегічних цілей.

У найбільш загальному вигляді сучасна система внутрішньогосподарського контролю підприємства становить певну політику і процедури (засоби контролю), прийняті системою управління даним підприємством для досягнення цілей процесу управління, що передбачають дотримання впорядкованого і ефективного ведення фінансово-господарської діяльності, включаючи суворе дотримання політики управління, виявлення та виправлення похибок у звітності та прийнятті рішень.

Вважаємо, що серед усіх перелічених складових системи внутрішньогосподарського контролю можна виокремити кілька універсальних елементів. Елементи системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання наведені на рис. 3.3.

Використовуючи зарубіжний досвід, розроблені нормативи щодо внутрішнього контролю, можна сформулювати головні завдання контролю інвестиційної політики, що здійснюється в підприємстві: аналіз побудови системи обліку на підприємстві; вивчення інформації про інвестиційну діяльність, представлену в бухгалтерському й управлінському обліку; аналіз правильності та ефективності прийнятих рішень на різних рівнях системи управління підприємством; забезпечення відповідності прийнятих рішень інвестиційній стратегії підприємства; оцінка якості наявної облікової і

проектної інформації; розробка інвестиційної тактики; проведення стратегічного аналізу і контролю; формування інформаційної бази для прогнозування інвестиційної діяльності.

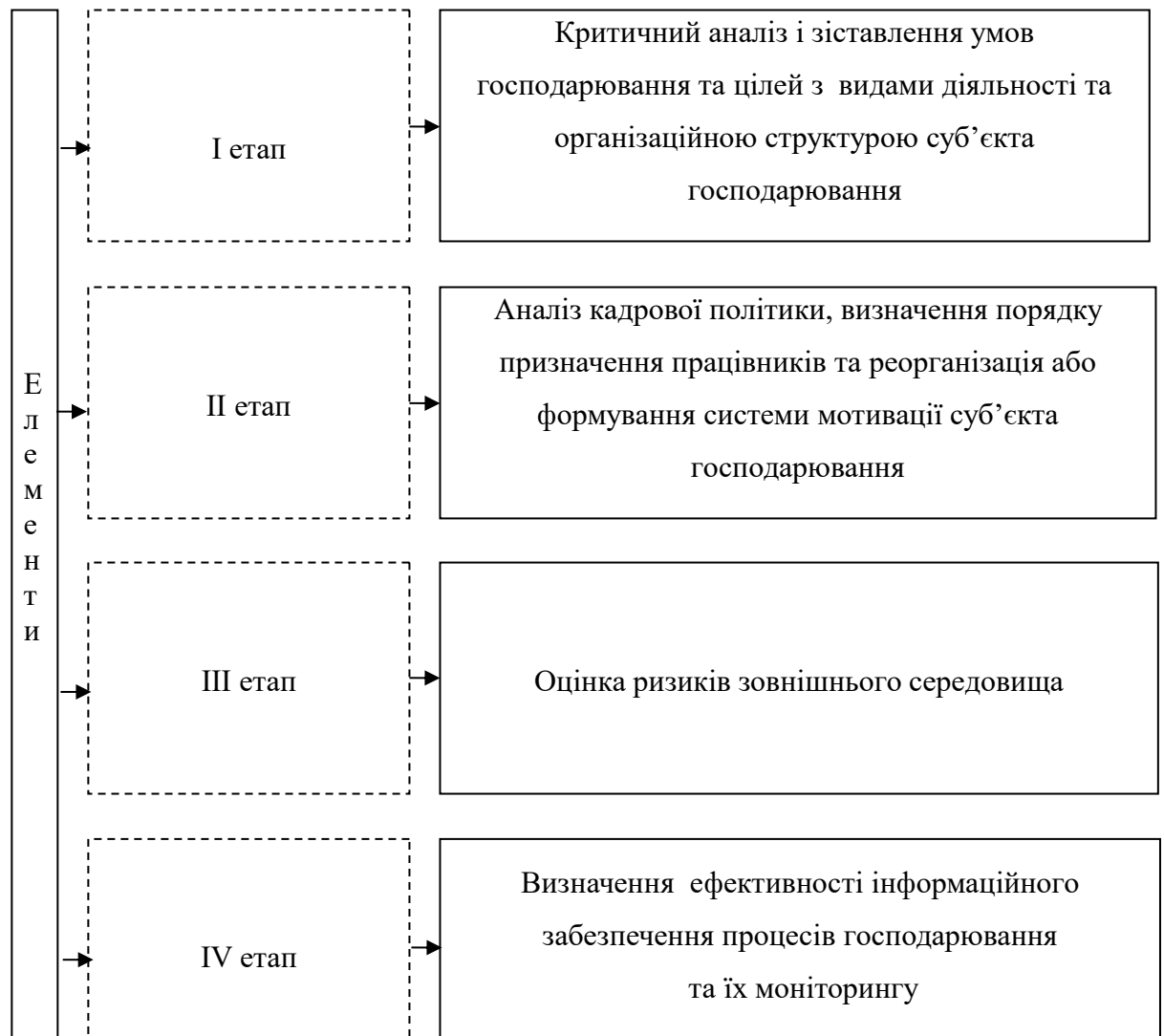

Рис. 3.3. Елементи системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання

Цілком очевидно, що стратегічна мета перетворень внутрішньовиробничих відносин полягає в тому, щоб задіяти всі підрозділи в комплексі для одержання більш високого кінцевого результату, об'єднавши різноспрямовані інтереси робітників підприємств і акціонерів (нових агентів виробничих відношень) в єдине замкнуте коло економічних інтересів, спрямоване в остаточному підсумку на максимальний результат для кожного учасника.

Інша передумова складається в необхідності ретельного урахування всіх ресурсів, раціональності їх використання. В нових умовах

господарювання ринок забезпечує урахування корисності, зіставляє витрати і результати, оцінює відповідність потреби продукції суспільству. В цьому відношенні ринок виконує функцію оцінки діяльності підприємства навіть суворіше, ніж з боку органів управління.

Можна сказати, що на підприємствах практично відсутнє урахування матеріальних, фінансових і трудових витрат і результатів у розрізі місць виникнення витрат, хоча воно цілком можливе.

Саме для цих цілей пропонується створення комплексного внутрішньокорпоративного господарського механізму, заснованого на сполученні економіко-організаційних функцій, до яких насамперед відносять функції урахування витрат і результатів, а також виникнення і розподілу прибутку.

Слід зауважити, що застосування комплексного підходу дозволяє обґрунтувати основні вимоги, що висуваються до організації ефективної системи внутрішнього контролю управління інвестиціями на підприємстві:

- адекватність організаційної структури системи внутрішнього контролю (організаційна структура системи внутрішнього контролю повинна відповідати розмірам та ступеню складності підприємства);
- регламентація внутрішнього контролю (ефективність функціонування системи контролю знаходиться у прямій залежності від дотримання регламенту внутрішнього контролю);
- інформаційна безпека та захист інформації (особиста відповідальність суб'єктів внутрішнього контролю щодо забезпечення схоронності носія та конфіденційності інформації).

Загальний порядок проведення внутрішнього контролю в досліджуваному господарстві наведено в табл. 3.2.

Виявлені в ході перевірки відхилення, що не вимагають істотних змін в діяльності підрозділу і входять до компетенції керівника підрозділу, необхідно усунути в ході перевірки. Про їх усунення в процесі перевірки робляться відповідні записи в звіті.

Таблиця 3.2

Загальний порядок проведення внутрішньогосподарського контролю

Етап робіт	Зміст робіт	Джерела інформації	Робочі документи
Інформаційне забезпечення перевірки	Визначення переліку документів правового, економічного, організаційно-технологічного та організаційного забезпечення	Законодавчі і нормативні акти, рекомендації, внутрішні положення, стандарти тощо	Можливість швидкого пошуку необхідного нормативного документу (дискета, реєстр тощо)
Складання плану перевірки	Отримання необхідної інформації по завданнях з перевірки. Складання календарного графіку робіт і розподілу обов'язків	Документи, звітність. Наказ про облікову політику	Встановлення складу робочих документів (робочий зошит, бланки тестів)
Процес перевірки	Визначення способів виконання роботи по кожному завданню	Первинна документація, облікові реєстри. Головна книга	Запис виявлених відхилень, порушень, зловживань у робочому зошиті
Підготовка висновку і пропозицій	Систематизація записів, висновків	Акт інвентаризації	Акт інвентаризації
Впровадження рішень	Усунення порушень	-	-

Внутрішньогосподарський контроль здійснюється на рівні окремого суб'єкта господарювання, і його об'єктом є сільськогосподарська діяльність. Такий контроль повинні здійснювати керівники, фахівці структурних підрозділів і працівники обліку. Особливістю внутрішньогосподарського контролю є також те, що він функціонує в момент здійснення і оформлення господарських операцій. У свою чергу це дозволяє вчасно виявити недоліки і накреслити заходи для їх усунення.

Узагальнення результатів контролю інвестиційної діяльності дослідженого суб'єкта господарювання включає комплекс методичних прийомів групування і систематизації його результатів, необхідних для прийняття рішень до усунення виявлених недоліків у діяльності даного

суб'єкта господарювання. Зокрема, складають відомості вибіркової інвентаризації цінностей. Однорідні недоліки узагальнюють у таблицях, схемах, графіках, відомостях, машинограмах, книгах, інвентаризаційних описах та інших документах за допомогою таких методичних прийомів: групування недоліків; документація результатів проміжного контролю; аналітичне групування; слідчо-юридичне обґрунтування недоліків. Цивільним законодавством передбачається обов'язкова участь у внутрішньогосподарському контролі осіб, відповідальних за фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Варто наголосити й на тому, що нормативними актами про внутрішньогосподарський контроль за нормами цивільного і кримінального права передбачено, що результати внутрішньогосподарського контролю оформляють актом, який підписують керівник бригади контролерів, керівник і головний бухгалтер підприємства, діяльність якого контролюють. Акт внутрішньогосподарського контролю підприємства – це службовий документ, який стверджує факт проведення контролю посадовими особами, а також відображає результати контролю щодо наслідків окремих господарських операцій чи діяльності підприємства в цілому, виявлені недоліки в господарюванні та додержанні нормативно-правових актів.

Акт контролю виробничої і фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, складає контрольно-ревізійна бригада (комісія, група), призначена органом власника. У ньому систематизовано відображують результати перевірки об'єктів підприємництва, що становлять у сукупності виробничу і фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. Акт внутрішньогосподарського контролю є юридичним доказом недоліків, порушень законодавчих актів, внаслідок чого завдано власнику збитків, виявлених з урахуванням вимог цивільного законодавства.

Акт комплексної перевірки виробничої і фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання складається із вступної і основної частин і додатків. Вступна частина акта комплексної ревізії включає дату і місце

розташування підприємства, яке контролюють, склад контрольно-ревізійної бригади, ревізійний період, підстави для проведення контролю, час проведення її та інші дані про повноту перевірки капітальних інвестицій.

Зазначимо, що основну частину акта складають за розділами відповідно до програми, завіреної керівником організації, яка призначила контроль. Розділи акту внутрішньогосподарського контролю містять систематизований виклад недоліків за економічною однорідністю об'єктів (господарськими операціями, процесами). Відомчими інструкціями до контролю фінансово-господарської діяльності підприємств передбачено розділи акта та їх зміст. Узагальнення практики контрольно-ревізійної роботи у різних галузях народного господарства дає змогу уніфікувати розділи акта внутрішньогосподарського контролю. Їх об'єднують у три групи.

Розділи внутрішньогосподарського контролю суб'єкта господарювання наведені на рис. 3.4.

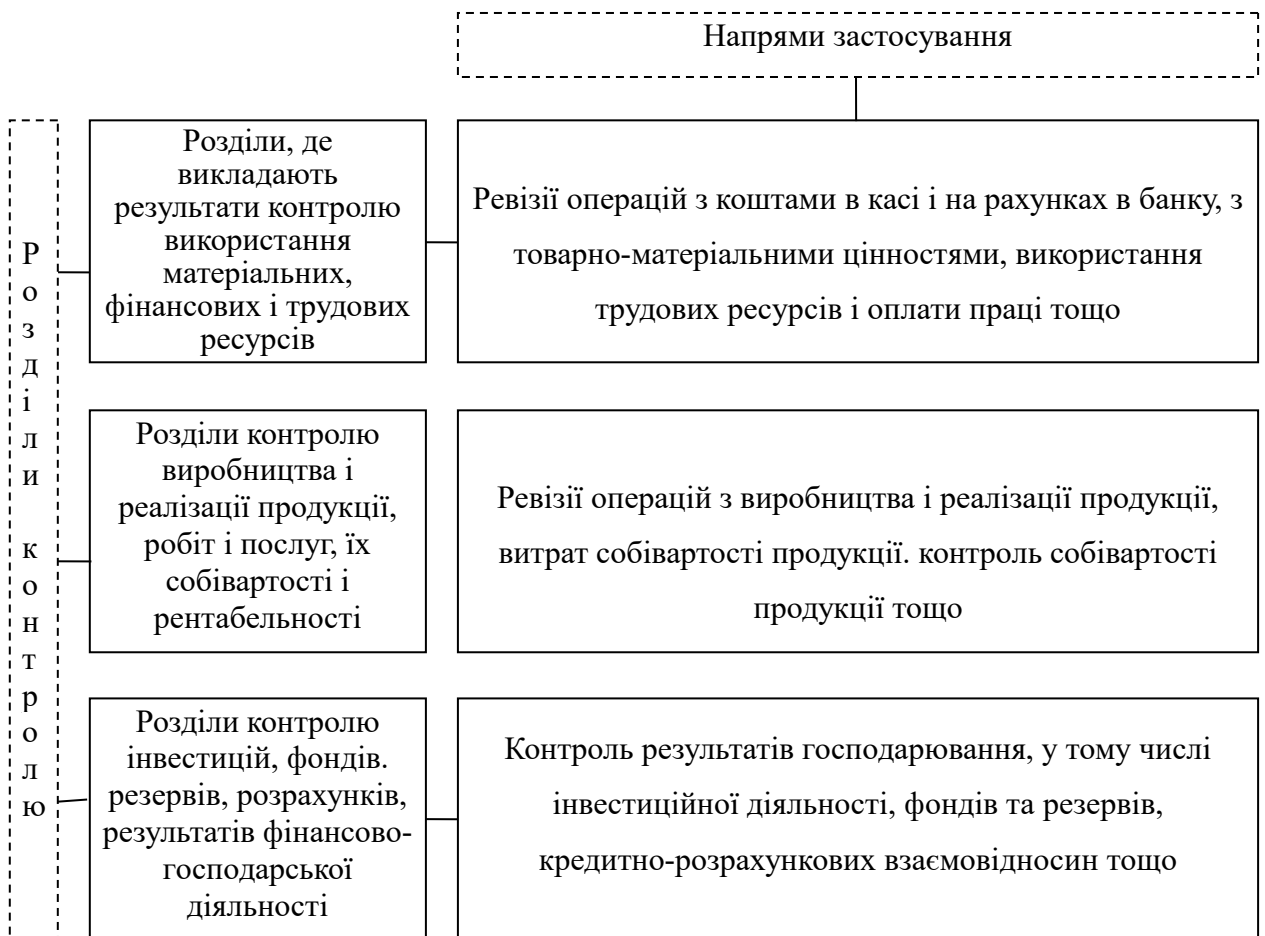

Рис. 3.4. Розділи внутрішньогосподарського контролю суб'єкта господарювання

У наведеній структурі розділів акта внутрішньогосподарського контролю висвітлюють використання ресурсів суб'єкта господарювання, виробництво продукції, робіт і послуг, реалізацію їх і результати виробничої і фінансово-господарської діяльності. У кожному розділі акта виявлені недоліки групують за однорідністю і вагомістю їх для діяльності суб'єкта господарювання, яке контролюють.

Розділи акта складають на основі групувального журналу контролера, проміжних актів ревізії, а також аналітичних таблиць, відомостей, графіків. Проміжні акти складають у процесі контролю діяльності матеріально відповідальних осіб, тобто тоді, коли необхідно зафіксувати результати контроль-ревізійної процедури у момент її виконання. Підписують ці акти члени контрольно-ревізійної бригади і матеріально відповідальні особи або інші посадові особи (майстри, виконроби, маркшейдери).

Зміст проміжних актів не повторюють в основному акті комплексної ревізії. Так, із проміжного акта ревізії грошей у касі до основного акта комплексної ревізії включають лише дату перевірки, нестачу або лишки коштів та стан збереження їх з посиланням на проміжний кт.

Додатки до акта внутрішньогосподарського контролю – це проміжні акти контролю, аналітичні відомості, таблиці, машинограми, графіки, пояснювальні записки матеріально відповідальних працівників і службових осіб, копії первинних документів і облікових регістрів тощо. Зміст їх, аналогічно проміжним актам, викладають у розділі основного акта внутрішньогосподарського контролю.

На основі зібраних фактів контролер узагальнює виявлені недоліки в акті, посилаючись на складені ним документи. Додатки до акта внутрішньогосподарського контролю нумерують у хронологічному порядку і підписують контролери та особи, відповідальні за внутрішньогосподарську діяльність суб'єкта господарювання. Стилїстика акта внутрішньогосподарського контролю має відповідати вимогам ділової мови документа, складеного за офіційно-діловим стилем. Цей стиль належить до книжково-писемного і за своїми ознаками близький до наукового.

Результати внутрішньогосподарського контролю обговорюються на

загальних зборах колективу, де приймають рішення щодо подальшого розвитку діяльності підприємства. Зазначимо, що заключним документом внутрішньогосподарського контролю є акт, у якому чітко і детально висвітлюються результати діяльності суб'єкта господарювання.

Наступним кроком дослідження є характеристика основних підсистем системи внутрішньогосподарського контролю. Основними підсистемами системи внутрішньогосподарського контролю інвестицій суб'єкта господарювання є такі:

- інформаційний контроль – припускає визначення каналів одержання необхідної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень, її вірогідності, повноти, своєчасності.

- фінансовий контроль – перевіряє відповідність вкладень у реальні інвестиції прийнятим раніше фінансовим планам і бюджетам суб'єкта господарювання;

- адміністративний контроль – перевірка відповідності участі в здійсненні інвестицій кожного керівника суб'єкта господарювання, відповідно до його посади й обов'язків;

- ризик-контроль – проведення кваліфікованого оцінювання можливих наслідків здійснення реальних інвестицій, можливі наслідки вкладень щодо підприємства й об'єкта вкладення, можливі наслідки несприятливого результату, форс-мажорні обставини; джерела їхнього покриття;

- економічний контроль – оцінювання ефективності здійснення реальних інвестицій загалом, і в окремих випадках, проектам з урахуванням ступеня досягнення мети;

- технологічний контроль – перевірка відповідності об'єктів реальних інвестицій технологічним вимогам, виявлення слабких місць та їхнього усунення.

Особливу актуальність проблема інфляції набула в сфері агропромислового виробництва. Нині залучаючи інвестиційні ресурси, суб'єкта господарювання доцільно як один із критеріїв використовувати зниження облікової ставки Національного банку України при зростанні рівня інфляції.

ВИСНОВКИ

1. На основі теоретичних узагальнень, здійснених у дослідженні, розкрито економічну сутність поняття «інвестиції» в розрізі інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Інвестиції як ключова економічна категорія відіграє вирішальну роль, як на макро -, так і на мікрорівні. Так, в макроекономічному масштабі сьогодні інвестиції закладають основи завтрашнього зростання продуктивності праці та більш високого рівня життя населення. Інвестиції на макрорівні мають забезпечити: здійснення політики розширеного відтворення та прискорення науково-технічного прогресу в сільському господарстві; реформування галузевої структури суспільного виробництва; підвищення якості сільськогосподарської продукції; вирішення соціальних і екологічних проблем тощо. На мікроекономічному рівні інвестиції необхідні насамперед для забезпечення функціонування суб'єктів господарювання в майбутньому.

2. Інвестиційна діяльність – це сукупність дій суб'єкта господарювання, спрямованих на залучення, використання та управління фінансовими ресурсами з метою реалізації проектів, що забезпечують зростання вартості активів і формування майбутніх прибутків. Ключові види інвестицій: реальні (капітальні вкладення в основні засоби, інновації); фінансові (придбання акцій, облігацій, пайових внесків); інтелектуальні (вкладення у наукові розробки, освіту, патенти). Основні чинники, що впливають на інвестиційну активність підприємств: фінансовий стан підприємства; макроекономічна стабільність; доступ до кредитних ресурсів; рівень ризиків; державна політика щодо інвестицій. Негативні чинники, що впливають на інвестиційну активність підприємств: військові ризики; дефіцит доступного фінансування; низький рівень інвестиційного клімату; обмеженість внутрішнього попиту.

3. За даними Державної служби статистики України, у 2023 р. обсяг капітальних інвестицій в економіку становив понад 850 млрд грн, що демонструє зростання порівняно з попередніми роками, проте залишається

нижчим за довоєнний рівень 2019 р. Найбільш інвестиційно активні галузі: сільське господарство (17%); промисловість (25%); транспорт і логістика (13%). З урахуванням особливостей сільськогосподарської діяльності в Україні обґрунтовано, що інвестиції в сільське господарство мають забезпечувати: зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання аграрної сфери; розширення виробництва; запобігання морального та фізичного зносу основних фондів і підвищення технічного рівня сільськогосподарського виробництва; підвищення якості сільськогосподарської продукції; здійснення заходів з охорони навколишнього середовища.

4. На основі дослідження різноманітних підходів до визначення категорії «інвестиційна діяльність» визначено сутність інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій, спрямована на реалізацію інвестицій. Вона передбачає три етапи: формування накопичень; вкладення ресурсів (безпосереднє інвестування); одержання прибутку.

5. Виявлено, що пошуки раціональної моделі виживання і подальшого розвитку аграрного виробництва в умовах мінливої кон'юнктури та низької купівельної спроможності населення обумовлюють зростання ролі диверсифікації джерел фінансування інвестиційної діяльності. Досліджено, що інвестиційна діяльність суб'єктів господарювання може здійснюватись за рахунок: власних фінансових ресурсів інвестора; позичкових фінансових коштів інвестора; залучених фінансових коштів інвестора; бюджетних інвестиційних асигнувань; безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян. Доведено, що використання різних джерел фінансування інвестиційної діяльності дає можливість суб'єктам господарювання успішно функціонувати, створюючи «точки зростання» (це найбільш перспективні підприємства різних організаційно-правових форм, лідери сільськогосподарського виробництва, які домінують над іншими більш традиційними або відсталими господарствами).

6. Запропоновано заходи проведення фінансової стабілізації досліджуваного господарства, що передбачають: уникнення неплатоспроможності суб'єкта господарювання (головним завданням в системі заходів фінансової стабілізації є забезпечення відновлення здатності платежів суб'єкта господарювання щодо поточних зобов'язань); відновлення фінансової стійкості (дозволяє уникнути загрози банкрутства не тільки в короткостроковому, але і у відносно тривалому періоді); зміна фінансовій стратегії (фінансова стабілізація досягається у випадку, коли суб'єкт господарювання забезпечує стабільне зниження вартості використовуваного капіталу і постійне зростання своєї ринкової вартості, а це завдання вимагає прискорення темпів економічного розвитку на основі коригування фінансової стратегії).

7. Враховуючи специфіку розміщення виробництва, наявний виробничий і науково-технічний потенціал та особливості функціонування досліджуваного фермерського господарства, пріоритетними напрямками його розвитку є: нарощування обсягів конкурентоспроможної галузевої сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку; застосування сучасних інноваційних проектів і технологій. Всі перелічені заходи вимагають постійне надходження фінансових, матеріально-технічних та інших інвестиційних ресурсів.

8. Вважаємо, що у фермерському господарстві було б доцільно створити спеціальний окремо відведений контролюючий орган для більш чіткого і точного контролю за відображенням дій і операцій з капітальними інвестиціями. Розподіл обов'язків слід навести у вигляді посадових інструкцій. Контроль проводиться з метою виявлення, попередження та усунення порушень (зловживань) та вад у використанні фінансових ресурсів.

9. На основі систематизації теоретичних засад інвестування запропоновані такі напрями покращення інвестиційної діяльності: дотримання вимог чинного законодавства щодо організації інвестиційної діяльності; застосування прогресивних методик визначення ефективності

інвестиційних проектів; контроль за процесом інвестування; автоматизація інвестиційної діяльності тощо.

10. Встановлено, що інвестиційний контролінг – це контролююча система, яка забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, своєчасне виявлення відхилень фактичних її результатів від передбачених і прийняття управлінських оперативних рішень, які забезпечують її нормалізацію.

11. Обґрунтовано науковий підхід щодо покращення організації контролю інвестиційної діяльності. Рекомендовано суб'єктам господарювання застосовувати запропонований у дослідженні порядок проведення внутрішньогосподарського контролю інвестиційної діяльності з урахуванням специфіки сільськогосподарської галузі і стану ринку.

12. Встановлено, що інформація щодо визначення результатів за окремими видами діяльності, зокрема, доходів, видатків і результатів інвестиційної діяльності вимагає більш чіткого розмежування, що можливо завдяки використанню сучасних програм, які дозволяють практично повністю вирішити проблему точності і оперативності інформації та позитивно впливають на організацію всієї господарської діяльності суб'єкта господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В.І., Арутюнов В.Х. Методологія системного підходу та наукових досліджень (дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі): навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2005. 178 с.
2. Александрова М.М., Виговська Н.Г., Кірейцев Г.Г., Петрук ОМ., Маслова С.О. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. екон. спец. всіх форм навч. 2-е вид., переробл. та доповн. К. : ЦУЛ, 2002. 268 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка агропромислових підприємств. К.: КНЕУ, 2013. 779 с.
4. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
5. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія. К. : КНЕУ, 2006. 292 с.
6. Андрійчук В.Г. Сутнісний аспект методології наукових досліджень. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 87-94.
7. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія К.: КНЕУ, 2013. 394 с.
8. Бажал Ю.М., Одотюк І.В., Данько М.С. та ін. Інноваційний розвиток економіки та напрями його прискорення: наукова доповідь. К.: Ін-т економічного прогнозування НАНУ, 2002. 80 с.
9. Бланк І.О., Ситник Г.В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с..
10. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент : навч. Посібник. 2-е видавництво, перероб. і доп. К.: Ельга Ника-Центр, 2006. 552 с.
11. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. К. : Эльга-Н, Ника-Центр. Т.1. 2001. 536 с.
12. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. К. : Эльга-Н, Ника-Центр. Т.2. 2001. 512 с.
13. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємства :

підручник. Г. В. Ситник. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 780 с.

14. Божко А.І. Особливості інвестиційного забезпечення підприємств аграрного сектора. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2020. № 42(2). С. 48–52.

15. Боярко І.В. Оцінка ефективності інвестиційних проектів у сільському господарстві. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 11. С. 45–49.

16. Бутко М.П. Інвестиційний клімат в Україні: стан, проблеми, перспективи. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 19–28.

17. Борщ Л.М. Інвестування : теорія і практика : навч. Посібник. К. : Знання, 2005. 470 с.

18. Величко О., голов С., Зубілевич С, Костюченко В., Легка В. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України : Порівнял.-прав. дослідж. К.: Арт-медіа, 2005. 584 с.

19. Верига Ю.А., Фесенко Д.М., Левченко З.М., Писаренко В.В., Ватуля І.Д. Звітність підприємств : навч. посіб. Полтава: ТОВ «Вид-во «ІнтерГрафіка», 2003. 544 с.

20. Вітлінський В.В. Управління інвестиційною діяльністю в умовах ризику. Ризик-менеджмент в інвестиціях: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2019. – 312 с.

21. Витвицька О. Д., Коробка В. М. Управління комерціалізацією інноваційної продукції аграрного сектору: монографія. К.: Компринт, 2016. 191 с.

22. Витвицька О.Д. Інноваційний розвиток підприємств аграрного сектору: монографія.К.: «Аграр Медіа Груп», 2012. 407 с.

23. Витвицька О.Д., Сливінська О.Б. Інтегральна оцінка інноваційного потенціалу аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2012. №12. С. 109–113.

24. Володін С. А. Інноваційний розвиток аграрної науки :монографія. К. : МАУП, 2006. 400 с.

25. Володін С.А. Стратегія інноваційних перетворень у наукоємній

сфері АПК на прикладі системи УААН. К.: Дія, 2006. 164 с.

26. Володін С.А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку. К.: ЗАТ «Нічлава», 2007. 384 с.

27. Гайдуцький П.І. Аграрний сектор: від реформи до стратегії розвитку (питання власності та господарювання). *Економіка АПК*. 2003. №2. С.29–32.

28. Геєць В.М. Реструктуризація економіки в контексті переходу України на принципи сталого розвитку. Проблеми сталого розвитку України. 1998. С. 47–56.

29. Герасимчук З.В. Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4(40). С. 38–43.

30. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства. Проблеми науки. 2003. № 12. С. 12–17.

31. Гудзинський О.Д. Менеджмент у системі агробізнесу / Гудзинський О. Д. К. : Урожай, 1994. 240 с.

32. Давидов Г.М. Шалімова Н.С. Звітність підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 623 с.

33. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. К. : ННЦ ІАЕ, 2004. 426 с.

34. Данілочкіна Н. Г. Механізми залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 41. С. 58–63.

35. Діброва Т.Г. Інвестування як інструмент забезпечення економічного зростання національної економіки. *Економіка і суспільство*. 2023. № 49. С. 111–117.

36. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві : монографія. С. К. : ННЦ ІАЕ, 2008. 340 с.

37. Економіка / ред.: Д. М. Черваньов. К., 2001. 78 с.

38. Економіка / ред.: І.Ф. Комарницький. Чернівці : Рута, 2005. 138 с.
39. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва) : монографія / [Бойко В. І., Лебідь Є. М., Рибка В. С. та ін.] ; за ред. В.І. Бойка. К.: ННЦ ІАЕ, 2008. 400 с.
40. Економіка підприємства / За ред. С. Покропивного. К., 2001. 528 с.
41. Економіка сільського господарства / [Мертенс В. П., Мацибора В. І., Жигало Л. Ф. та ін.]. К.: Урожай, 1995. 288 с.
42. Економіка сільського господарства : навч. посіб. для студ. ВНЗ / В. К. Збарський, В. І. Мацибора, А. А. Чалий, Л. М. Степасюк, Т. А. Гуцул, Н. М. Суліма; ред.: В. К. Збарський, В. І. Мацибора. К. : Агар Медіа Груп, 2013. 314 с.
43. Єрмошенко М.М., Плужников І.О. Аналіз і оцінка інвестиційних проектів: навч. Посібник. К. : Національна академія управління, 2006. 156 с.
44. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: підручник. К. : Вища шк., 1992. 367 с.
45. Завгородній В.П. Інвестиційна політика держави в умовах трансформаційної економіки. *Економіка України*. 2021. № 7. С. 14–22.
46. Закон України «Про інвестиційну діяльність» / Верховна Рада України, 18.09.1991, № 1560.(Нормативний документ Верховної Ради України. Закон). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.04.2025).
47. Закон України «Про інноваційну діяльність» / Верховна Рада України, 04.07.2002, № 36. (Нормативний документ Верховної Ради України. Закон). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.04.2025).
48. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
49. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. К. : Аграрна наука, 2006. 480 с.
50. Зубець М.В. Науково-методичне забезпечення інноваційного розвитку аграрної науки / М.В. Зубець, С.А. Володін // Вісник аграрної науки. 2006, №3–4. С. 180–182.

51. Зубець М.В., Тивончук С.О. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві. К.: Аграрна наука, 2004. 192 с.
52. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу : навч. посіб. / В. М. Івахненко. К. : Знання-Прес, 2000. 208 с.
53. Іващенко В.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності : навч. посіб. для студ. екон. спец. К. : ЗАТ «Нічлава», 1999. 204 с.
54. Інноваційна діяльність в аграрній сфері і інституціональний аспект: монографія. Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін. К.: ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.
55. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи. Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк [та ін.]. К. : ННЦ ІАЕ, 2014. 516 с.
56. Кірейцев Г.Г., Виговська Н.Г., Петрук О.М., Александрова М.М., Бардаш С.В., Дереча Д.О., Івахненков С.В., Осовський О.А., Маслова С.О., Осадча Т.С. Фінансовий менеджмент: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Житомир. інж.-технол. ін-т. Житомир, 2001. 431 с.
57. Кондратьєва А.Ф. Организация внутреннего контроля на предприятии. Вч. зап. Харк. гуманіт. ін-ту «Нар. укр. акад.». 2000. Т. 6. С. 347–356.
58. Краснокутська Н.С. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. 504 с.
59. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. К.: Кондор, 2006. 206 с.
60. Лузан Ю.Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретико-методологічний аспект. *Економіка АПК*. 2011. №2. С.3–12.
61. Лупенко Ю.О. Системні трансформації аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2007. №5. С. 49–51.
62. Макарова М.В., Гаркуша С.В. Білоусько Т.М., Гаркуша О.В. Економічна інформатика: підручник. Суми: Унів. кн., 2011. 479 с.
63. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи

наукових досліджень: навчальний посібник. Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.

64. Майорова Т.В. Інвестування: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2020. 456 с.

65. Мороз А.М. Управління інвестиційною діяльністю підприємств: підходи та інструменти. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2022. Вип. 329. С. 55–60.

66. Місечко І.П. Формування стратегії інвестування в умовах невизначеності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 10. С. 33–37.

67. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 9 «Фінансові інструменти». Міжнародний документ від 01.01.2012 р. (Нормативний Міжнародний документ. Стандарт). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 14.04.2025).

68. Мойсеєнко І.П. Інвестування : навч. Посібник. К. : Знання, 2006. 490 с.

69. Олексюк О.І. Механізми залучення інвестицій у розвиток інноваційної діяльності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 18–23.

70. Організація управління аграрною економікою : монографія. [М. Ф. Кропивко, В. П. Немчук, В. В. Россоха та ін.] ; за ред. М. Ф. Кропивка. К. : ННЦ ІАЕ, 2008. 420 с.

71. Правик Ю.М. Інвестиційний менеджмент: навч. посібник. К.: Знання, 2007. 431 с.

72. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г., Павліковський А.М., Павловська О.В. Фінанси підприємств : підручник. К., 1998. 366 с.

73. Попович П.Я. Економічний аналіз та аудит на підприємстві : навч. посіб. 3-є вид., переробл. і доп. Т.: Екон. думка, 1998. 199 с.

74. Рудюк Л.В. Фінанси підприємств: навч. посіб. К., 2005. 225 с.

75. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. К.: Знання, 2004. 654 с.

76. Саблук П.Т. Національна доктрина продовольчої безпеки в Україні. Калетнік Г.М., Кваша С.М., Власов В.І., Лисак М.А. *Економіка АПК*.

2011. №8. С.3–12.

77. Саблук П.Т. Основні напрями підвищення ролі аграрної науки в умовах трансформації агропромислового виробництва до ринкових відносин. *Економіка АПК*. 2005. № 9. С. 3–9.

78. Стратегія розвитку агропромислового комплексу України. Проект. К. : ННЦ «ІАЕ», 2005. 119 с.

79. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України . За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка. К. : ННЦ ІАЕ, 2003. 212 с.

80. Тимофєєва І.Ю. Інвестиційна привабливість підприємства як об'єкт стратегічного управління. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 30. С. 99–103.

81. Туленков М.В. Сучасні теорії менеджменту: навч. посіб. К. : Каравела, 2007. 304 с.

82. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій. [Саблук П.Т., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. та ін.] ; за ред. П.Т. Саблука, М.Ф. Кропивка. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 454 с.

83. Управління районним агропромисловим комплексом. Юрчишин В.В., Малес В.М., Крисальний О.В. та ін.]; за ред. В.В. Юрчишина. К.: Урожай, 1986. 176 с.

84. Федоренко В.Г. Інвестиційна політика України: сучасний стан та стратегічні пріоритети // *Економіка і прогнозування*. 2020. № 4. С. 25–33.

85. Федоренко В.Г. Інвестування : підручник. К. : Алерта, 2006. 443 с.

86. Цигилик І.І. Аналіз і розробка інвестиційних проектів. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 60 с.

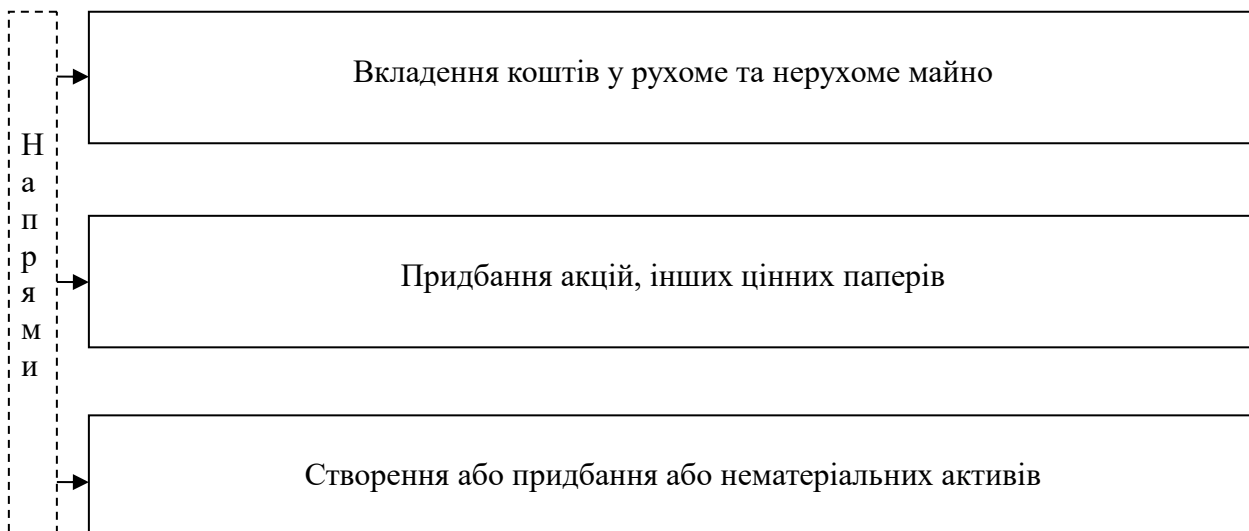
87. Черваньов В.М. Менеджмент інвестиційної діяльності. К.: Знання, 2006. 385 с.

88. Шпикуляк О.Г. Інституції аграрного ринку. К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2009. 470 с.

89. Шпикуляк О.Г. Менеджмент і здійснення кадрової політики аграрного підприємства. *Економіка АПК*. 2004. №12. С.132–136.

Додаток А

Напрями інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Додаток Б

Джерела фінансування інвестиційної діяльності

Додаток В

Характеристика категорії «контроль»

А в т о р и	Вітвицька Н.С., Чумакова І.Ю., Коцупатрий М.М. та ін.	→	Контроль – це процес, який має забезпечити відповідність функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети
	Бутинець Ф.Ф., Бардаш С.В., Малюга Н.М. та ін.	→	Контроль – це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів
	Білуха М.Т.	→	Контроль – система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт виявленням відхилень, допущених в ході виконання цих рішень
	Лушкін В. А., Понікаров В.Д., Ярдіні І.В., та ін.	→	Контроль – невід'ємна частина системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності і економії витрачання матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії, щоб мати можливість притягнути винуватців до відповідальності